

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ.

Π. ΒΕΡΓΩΤΗ.

ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Π Π ΧΩ.

1876.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

576

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

186642
(B13027)

*Eus ter Ceyzer P. Mikros
Agrostei ter te
S' ardeus*

Π. ΒΕΡΓΩΤΗ.

ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Π ΠΧΩ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 1876.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Non v' accorgete Voi, che noi siam vermi
nati a formar l' angelica farfalla,
che vola alla giustizia senza schermi!
('Αλιγέρης Καθαρτ. 10. 124.)

Βαθεία νύκτα ἐπερίζωνε τὸν κόσμον ὅλον· καὶ μέ-
σα εἰς τὴν ὕλην βυθισμένα ἐκοιμῶντο τὸν βαθὺν
τῶν ὕπνων αἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύ-
ματος. Λίφνης ἰδοὺ λυκαυγὲς γλυκὺ κατὰ τὸν
Ὀλυμπον, κατὰ τὸν Παρνασσόν, καὶ εἰς τὴν
ἱερὰν ἐκείνην γῆν, ὄλαι ὄραιότης κ' εὐρυθμία καὶ
χάρις, ἐξύπνησαν αἱ ἀνθρώπιναὶ δυνάμεις. Ἦτον ἡ
πρώτη θελκτικὴ νεότης τοῦ κόσμου καὶ ἡ παρ-
θενικὴ εὐμορφία τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ πνεῦμα ἐπισύρει τὸν πόλεμον τῆς ὕλης.
Ἐκαὶ τόσον πνεῦμα πῶς ἦτον δυνατὸν νὰ μὴν
ἐπισύρῃ τὴν ἔχθραν ὀ.της τῆς ὕλης ἐναντίον τοῦ;
Ἀλλὰ τὴν ἔκστατικὸς ὁ κόσμος θεὰ ἴδη τί ἐναν-
τίον τοῦ πνεύματος δύναται ἡ ὕλη; Ὁ κολοσ-
σαῖος ὄγκος τῆς Ἀσίας τῆς βαρβάρου, μὲ ὅλον
τοῦ τὸ βᾶρος, ἔπεσεν ἐπάνω εἰς τὴν χαρίεσσαν
κοιτίδα τοῦ Ναρκίσσου καὶ τοῦ Ἡρακλέους. Ἐ-
τρεμεν ἡ γῆ ὑποκάτω ἀπὸ τὸν κυλιόμενον ὄγκον
ἐκείνου.

ΠΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΟΝ ΒΗΜΑΙΟΦΟΡΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΗΘΟΥΡΡΙΟΥ

πνεῦμα τὸ γενναῖον καὶ τὸ χάριεν ἐκινδύνευεν ἢ ἐλευθερία τοῦ κόσμου νὰ ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τῆς γῆς τὸ πρόσωπον· ἐλόγυρα, τοῦ κόσμου αἱ ἀφοδοὶ καρδίαι δειλιασμέναι ἦσαν διὰ τοῦ Κόδρου τὴν πατρίδα.

Ἄλλ' εἰς τὴν γῆν ἐκείνην δὲν ἐγνωρίζετο ὁ φόβος. Ἡ Ἑλλὰς ἦτον ἓνας Ἡρακλῆς. Ἐλλειπε τὸ θάρρος ἀπὸ τὴν οἰκουμένην ὄλην, καὶ σωρευμένον ἐκεῖ ἦτον, — εἰς τὰ σπλάγγνα τῶν μητέρων. Κατὰ τοῦ φαντάσματος τῆς ὕλης ὤρμησεν ὁ Ἡρακλῆς αὐτὸς λαός. Εἶδε τὴν ὁρμὴν του ὁ κίνδυνος, ὁ θάνατος εἶδε τὴν ὁρμὴν του, καὶ ὠπισθοδρόμησαν. ὤρμησεν ὁ Ἡρακλῆς αὐτός, καὶ ἠφάνισε τὸ φάσμα.

Εἰς τὴν τρομακτικὴν καὶ θορυβωδεστάτην αὐτὴν σύγκρουσιν τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος καὶ τῆς βίας τῆς ὕλης, ἐνῶ ἠκούετο ὁ ἀνατριχιαστικός πάταγος τῶν συντριβομένων ἠρωϊκῶν κοκκάλων του, ὅλος ζωὴ ἐν μέσῳ τοῦ θανάτου, μὲ παραφορὰν ἀγίαν, ὑπερασπίζετο ὁ ἦρωας λαός αὐτὸς τὴν τιμὴν τῆς ὑδρογείου σφαίρας, ἐνώπιον τῶν ἐκθάμβων ἀστερισμῶν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἔκτοτε, μὲ ἀγερωχίαν πλέον, γοργὰ ὁ πλανήτης μας διατρέχει τὸ διάστημα, καὶ ὑπερήφανα ἀντιμετωπίζει πᾶσαν λαμπρότητα τοῦ ἀπεράντου χάους.

Ἐνόσω, ἐπάνω ἀπὸ τῆς ζωῆς τῶν κλεισίγελων, εἰς αἰθρίαν χώραν, ὅπου εἶναι γαλήνη καὶ εἰρήνη!

σκηπτρον κρατεῖ καὶ βασιλεύει τοῦ ὠραίου, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ ἢ ἀγνῆ τριάς, ἐνόσω ζῆ καὶ θάλλει εἰς τὰς καρδίας τῶν θνητῶν ὁ ἔρωας δι' αὐτὴν ὁ φλογερὸς, ὑποχρεωμένος εἶναι τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὁ ἀφρὸς, νὰ κλίνη καὶ κεφαλὴν καὶ γόνυ ἐνώπιον τῆς ἀκτινοβολίας ἐκείνης, ὅπου φέρει ἀκατάπαυστα αὐγὰς καὶ ἀνατολάς εἰς τὰς ψυχὰς, εἰς τὰς καρδίας, καὶ ὅπου εἰς πᾶσαν ἄκραν τῆς ὑψηλίου, ὅπου ἄσπονδα μισεῖται ὕλη καὶ δουλεία, θριαμβευτικὰ ἠχολογεῖ μὲ τὰς ἀρμονικὰς ταύτας συλλαβάς, *ἐκκλησιασμός*.

Ἄλλὰ ἕως πότε ἐνίκα καὶ ἐμεγαλύνετο ὁ Ἡρακλῆς αὐτὸς λαός; Νικητὴς ἐδείχνετο, ἐνόσω εἶχε μαζῇ του τὴν σεμνὴν ἐκείνην θεότητα, τοῦ ἐφάνη ἐπάνω εἰς τὸν Κιθαιρῶνα — τὴν Ἀθηναῶν, τὴν ἀνατροφὴν. Ἄμα τὴν ἠρνήθη αὐτός, τὸν ἠρνήθη καὶ ἐκείνη, καὶ περίλυπος, ζηλότυπος καὶ ὀργίλη ὑπήγε καὶ εὗρηκεν ἄλλον θιασώτην λαόν, καὶ μὲ αὐτὸν ἰδοῦ τὴν αἴφνης ἐναντίον τοῦ πρώτου τῆς συντρόφου, καὶ ὅλη ὁρμὴ τὸν ἐκδικεῖται μὲ τὴν ἄκραν ἐκείνην πικρίαν 146, καὶ ἔπειτα μὲ τὸν ἀνήκουστον θοῆνον ἐκείνον 1453.

Ἄλλ' ἡ θεότης αὕτη εἶναι γενναία καὶ προθύμως συγχωρεῖ. Ἦρχισαν τῶν Ἑλλήνων οἱ υἱοὶ νὰ ἐγκολπόνωνται τὸ ζωοποιόν πνεῦμα τῆς νέας ζωῆς τῆς νεωτέρας κοινωνίας, ἤρχισαν ν' ἀσπά-
ζονται τὴν νοουμένην λαλίαν, ἤρχισαν νὰ πλη-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

σιάζουν τὴν σεμνὴν αὐτὴν Θεάν; — καὶ ἰδοὺ καὶ αὕτη πρόθυμος νὰ φιλιωθῆ καὶ πάλιν με αὐτούς; καὶ ἰδοὺ, μίαν καλὴν αὐγὴν, αὐταπάρησιν καὶ θάρρος τοὺς γερμίζει, καὶ ὡσάν εἰς κάποιαν λαμπρὰν πανήγυριν ἡρώισμοῦ μεγάλην, ἐνώπιον ὄλων τῶν ἐκστατικῶν ὀλόγυρα λαῶν τῆς γῆς, τοὺς καταστολίζει μετὴν ἀσωτεῖαν ἐκείνην τῶν δαφνῶν, ὅπου μετροῦν τὰ 1821, καὶ με αὐτὰς κατασκευάζει τῆς ἄρας ἐντροπῆς τὰς δύο ἐκείνας τοῦ ἔθνους κοκκινάδας, ὅπου σημαδεύουν οἱ δύο ἀνωτέρω ἀριθμοί.

Τότε ἦτον ὅπου τὰ τέσσαρα τὰ ἀτρόμητα τῶν υἱῶν τοῦ Κυρναγεῖρου, μετὴς γενναίας Θεᾶς τὴν συντροφίαν, ἐβίασαν τὸ κύμα, Πυριφλεγέθων διὰ τοὺς ἐχθρούς νὰ γίνῃ, καὶ κατεχλεύασαν τὰς πολιτοκρίας μετὴς τοὺς φλογώδεις ἀνατιναγμούς, καὶ ἐμυκπήρισαν τὸν κίνδυνον, καὶ ἐσατύρισαν τὸν θάνατον, καὶ ἐσφενδοῦσαν τὰ κορμιά καὶ τὰς ψυχὰς τὸν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄστρα, διὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν ἐκεῖ, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυναμίου, ἐναντίον τῆς ψυχρᾶς σκληρότητος τῶν ὀνομαζομένων χριστιανικῶν λαῶν τῆς γῆς. — Ἄλλ' ἔπειτ' ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἄρεως ἐβαρύνθησαν ν' ἀκολουθοῦν τὴν Ἀθηναῖν, καὶ τοὺς ἀφήκεν ἀβοηθήτους καὶ αὐτῆ, εἰς ὁποιάν κατάστασιν θεωροῦνται σήμερον.

Ὁ Ἕλληνας εἶναι θαυμαστὰ ζωτικότητος, ἐπιδεικτικότητος ἐξαισία, τεραστικὰ δύναιμι, Πνεύματος

νεότητα καὶ βίωμην, δάφνας καὶ δόξαν ἐστεμμένους, ὡς νεανίας ἥρωος, ἐμβαίνει εἰς τὸν 19 αἰῶνα, χωρὶς νὰ κουρασθῆ ἀπὸ τὴν μακρυνὴν ὁδοιπορίαν τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, καὶ φέρει, ἀπὸ τόσην ἀπόστασιν, μαζῆ του τὸ φιλόπρωτον ἐκεῖνο, καὶ τὴν γλώσσάν του τὴν ἐκφραστικωτάτην. Ἐπειτ' ἀπὸ τόσας ἐναντιότητας... θαῦμα εἶναι, πῶς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἀναπαύεται ἤδη εἰς τὰ κοιμητήρια ὀλόκληρος. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι διόλου μεταξύ τῶν ἀπιθάνων νὰ ἐξαφνισθῆ μίαν ἡμέραν ἢ Ἀνατολῆ, μετὴς τὸ νὰ τὸν ἴδῃ αἴφνης εἰς τοὺς τόλους τῆς ἐκπολιτιστῆν αὐτῆς, ἐὰν αὐτὸς συναισθανθῆ τὴν ἐξαισίαν μακρυνὴν ἀργίαν του.

Ἄλλ' ἐνῶ τοῦ κόσμου ὁ μέγας σκοπὸς εἶναι, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι μονάδες νὰ συνδέωνται, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, εἰς μεγαλειτέρας καὶ εἰς ἀρμονικωτέρας ομάδας, ὁ Ἕλληνας ἔχει τὴν ἐνεργητικότητα, νὰ υπάρξῃ καὶ νὰ μεγαλώσῃ ὡς μονάδα, ἀλλὰ στερεῖται τὴν φρόνησιν νὰ ζήσῃ ὡς ομάς. Εἶναι ἄμοιρος τῆς σπανίας ταύτης ἀρετῆς, ὅπου μόνῃ ἀνυψῶναι εἰς ἔθνη τοὺς λαοὺς. Εἰς τὸ πῶς νὰ κατορθῶνῃ νὰ μὴν ὑπάρχῃ ὡς ὄλον τι, ἐφ' ἂν μίλλον δὲν ἔχει.

Ἀδυνατεῖ, πρὸς τὸ παρὸν, ἡ Ἑλλὰς νὰ ἔχῃ τὴν σπανίαν τῆς ἐνώσεως δύναιμι, διότι τὴν διαμελίζουσι τὰ τρία θηρία, ἢ ἀπιστία, ἢ τοι ἢ ἐλ-

ιδέας κοινωνικῆς ἐν γένει· ἡ δημοσία... καὶ ἰδιωτικῆ πολύμορφος πολυτέλεια, καὶ ὁ φατριασμὸς ὁ ἄγριος.

Ὁ φατριασμὸς ἔχει κατ' ἐξοχὴν ὑπερέτην τοῦ δραστήριον ἐκείνον, ἀπὸ τὴν πνοὴν τοῦ ὀποίου βλάφονται καὶ γίνονται αἱ περισσότεραι σελίδες τῆς ἱστορίας — τὸν φθόνον. Μὲ μανίαν παντοῦ γοργὰ τριγυρίζει οὗτος, καὶ τρέφεται μὲ τὸ νὰ περιτρώγῃ πᾶσαν ἀξίαν καὶ πᾶσαν ὑπόληψιν καλήν. Μακάριοι θὰ ἦσαν οἱ Καποδίστριαι καὶ οἱ θιασῶταί των, ἂν πρὸς τοὺτους μὲ τόσῃν ἀβροφροσύνην ἐφέρετο ὁ φατριασμὸς, μὲ ὅσῃν φέρεται πρὸς τοὺς πάσης λογῆς ὑποδίκους καὶ καταδίκους τῆς κοινωνίας.

Οἱ τρεῖς οὗτοι ζυγοὶ κάμνουν τὸ σύστημα τυραννικόν, μολονότι ἡ βαθυτάτη ὑποκρισία τοῦ ἀπατᾶ τὰ βλέμματα. Τυραννικὸν εἶναι ὅλον. Ὅστις δὲν τὸ ὁμολογεῖ, ἀπὸ τὴν φύσιν δὲν θὰ ἐπλάσθῃ μὲ πολὺ λεπτήν τὴν γέυσειν διὰ τὴν ἀμβροσίαν τῆς ἐλευθερίας. Τὸ ἥμισυ εἶναι Εἰλωτες, τὸ ἄλλο ἥμισυ κάθε ἄλλο παρὰ Σπαρτιάται· εἶναι στραγγαλισταί, οἱ χθὲς καὶ αὐτοὶ Εἰλωτες. Ἔτσι ὁ βασιλεὺς ἐλεεινολογεῖ πολλάκις τὸν ἐλεύθερον.

Ἐάν μ' ἐστιγματισμένους χαρακτῆρας εἰς τὰ βιβλία τῆς δὲν γράψῃ ταύτην τὴν περίοδον ἢ ἱστορία, ποίαν ἄλλην μὲ τοιούτους χαρακτῆρας θὲ νὰ γράψῃ; Δὲν χρειάζεται νὰ ἦναι κἀνεὶς Δανιὴλ ἢ Ησαΐας, διὰ νὰ εἴπῃ ὅποια τύχη μᾶς περιμένει, ἐάν δὲν προφρονήσῃ-

μεν. Μὰ τὴν Ἀθηνᾶν, ἐὰν ἀναμύρφοις δὲν γίνῃ, κάποια παραμύρφοις κτυπᾶ τὰς θύρας.

Πλὴν ὅλα τ' ἀπαίσια ταῦτα ἀπομακρύνει ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ἀνατροφή. Μὲ ὅσους λαοὺς ὑπῆγεν αὕτη, πάντοτε οὗτοι ἐλαμπρύνθησαν. Καὶ ὅσα ἔθνη ἐμεγαλύνθησαν ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν ταύτης τῆς θεᾶς. Ἡ γνησία θεότης αὕτη δὲν εἶν' ἐκείνη, ὅπου μᾶς διδάσκει πῶς εἰς ἑπτὰ γλώσσας ὀνομάζεται ἢ λέξις ἀηδεῖα, καὶ ἐμεῶς, ἀλλ' εἶν ἐκείνη, ποῦ μᾶς συνδέει τὸν νοῦν μὲ τὸ ἀληθινὸν μυστήριον τοῦ κόσμου, μᾶς συνδέει τὴν καρδίαν μὲ τὸν σκόπιμον ῥυθμὸν τῆς κοινωνίας, καὶ, ὡς ἀρχιτέκτων, μᾶς κατασκευάζει στερεὸν καὶ εὐμορφον τὸν προμαχῶνα, — ὅπου πυργόνοται ἡ ἀβοήθητος ψυχὴ, διὰ ν' ἀντιπαλαίσῃ ἐναντίον τῶν τόσων ἐχθροτήτων τῆς φύσεως, τῆς τύχης καὶ τῆς ἀνθρωποτήτος — τὸ σῶμα.

Διὰ τῆς Ἀθηνᾶς αὐτῆς θ' ἀποκτήσωμεν τὴν σπανίαν ἐκείνην μεγαλοφυΐαν, τῆς ὁποίας σήμερον ἔχομεν ἔλλειψιν ἀκαταμέτρητον — τὸν ροῦν τὸν πρακτικόν. Αὐτὸς θὰ μᾶς φωτίσῃ νὰ ἴδωμεν καὶ νὰ μετρήσωμεν τὰς ἐλλείψεις μας καὶ τὰς χρεῖ-
ας μας τὰς πραγματικὰς. Καὶ τότε θ' ἀρχίσω-
μεν νὰ ὀρθοποδῶμεν, ὅταν ἀρχίσωμεν τοιαῦτα νὰ φρονῶμεν καὶ νὰ πράσσωμεν, ὡς ἐάν ὅσα ἕως τῶ-
ρα ἐστογιάσθημεν καὶ ἐνεργήσαμεν δὲν εἶχαν ποτ-

Ἀλλὰ, διὰ τὴν ἀρχίση ἢ Ἀθηνᾶ τὸ τοιοῦτον ἀναμορφωτικὸν τῆς ἔργον, χρειάζεται πρωτῆτερα ἢ σύστασις καλῶν διδασκαλοσκολῶν. Δὲν εἶναι διόλου λυρική ἐκφρασις, ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι τῶν διδασκαλοσκολῶν ἢ σύστασις εἶναι τὸ γίγνεσθε τέλει τῶν λαῶν.

Ἐπάρχει φιλόπατρις καὶ γενναία καρδιά... ἢ ὅποια προσφέρει ἐκατὼν πενήντα χιλιάδας δραχμὰς κατ' ἔτος, δι' ὅ,τι ἔργον ἤθελε προταθῆ καὶ κριθῆ εἰς τὸ ἔθνος τ' ὠφελιμώτερον. Ἡμεῖς ἔχομεν ἀκλόνητον πεποίθησιν, ὅτι ἡ καλλιτέρα ἐξόδευσις τοῦ ποσοῦ τούτου θὰ ἐγένετο, εἰς σύστασιν τοιούτων ἐθνοσωτηρίων παιδευτηρίων — εἰς καταρτισμὸν διδασκαλοσκολῶν. Τὴν πρότασιν μας ταύτην προβάλλομεν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ φιλοπάτριδος ἀνδρός.

Ἐγραψα εἰς τὸ Ἀργοστόλι, τὴν 1 Ἰουλίου 1876.

Π. ΒΕΡΓΩΤΗΣ.

Τὸ παιδίον εἶναι ὁ πατήρ
τοῦ ἀνδρός. (* Ἀγγλος ποιητής.)

Ἴδου ἡ ἀθωότης καὶ ἡ παραδεισιακὴ κατάστασις ἰδοῦ ὁ ἀνήλικος αὐτὸς ἄνθρωπος· εἶναι τὸ ἄγνωστον, εἶναι πᾶν ἐνδεχόμενον. Τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ εἶναι οἱ στοχασμοὶ τοῦ καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ. Τὸ ἐπταετὲς-ὀκταετὲς παιδίον, ὅπου βλέπομεν εἰς τὸ θρανίον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, δὲν εἶναι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· εἶναι ὅ,τι κάνεις τὸ πλάση. Ὁ βλαστὸς αὐτὸς εἶναι εὐλύγιστος, εὐστρωφάτος. Τὸ μικρὸν αὐτὸ πλάσμα εἶναι πυρακτώμενος σίδηρος, κηρίον θερμὸν, βευστὸς ὕελο.

Αὐτὸ εἶναι μία μεγάλη προσδοκία. Ἐνδέχεται νὰ γείνη ὁ εὐεργέτης τῆς γειτονίας τοῦ, τῆς πόλεως ὁ ὑπερασπιστής. Τίς οἶδεν; Ἴσως μετ' ὀλίγα ἔτη τὸ ἀκούσωμεν, ἐπὶ τινος βήματος, μὲ πυρώδη εὐγλωττίαν, νὰ προστατεύῃ τὰ δίκαια τῆς πατρίδος, ἢ τῆς ἀνθρωπότητος τὰ δίκαια. Ἴσως τὸ ἴδωμεν ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων, μὲ στάσιν, μὲ φρόνημα ἥρωος, νὰ περιφρουρῇ τοὺς τάφους τῶν προ-

κατὰ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ὅ,τι φίλ-
ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

τατον και ὅ,τι ἅγιον. Ἡ μικρότης αὐτῆ ἤμπο-
ρεῖ νὰ γείνη Περικλῆς ἢ Λεωνίδα, Ἀλέξανδρος ἢ
Φράγκλιος· ἀλλὰ και Νέρων ἢ Θεοσίτης δυνα-
τόν νὰ γείνη.

Αὕτῃ ἡ τρυφερά ἀνηλικιότης εἶναι ὁ μέλλων
ἐργαστηριάρχης, ὁ ἱατρός, ὁ δικαστής τοῦ χω-
ρίου, τῆς πόλεως. Ὅλίγα ἔτη ἀκόμη κ' ἐξ αὐτῶν
θά σύγκειται ἡ μέλλουσα ἐνεργὸς κοινωνία. Ἡ
ψυχὴ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ πολίτου εἶναι ἐν μικρὸν
ὠραῖον χάος. Χαίνει και περιμένει φῶς, δημι-
ουργίαν, νομοθεσίαν. Δεύτερος Σαβαώθ' διὰ τὴν
ἀγνήν αὐτὴν και ἀπειρον ὑπαρξίν εἶναι ἡ μήτηρ·
ἐνεργεῖ τὴν δευτέραν δημιουργίαν. Τὸ γεννηθῆτω
φῶς πρὸς τὴν νεαράν ψυχὴν ἀπαγγέλλει ὁ διδά-
κτης. Δευτέραν τινὰ νομοθεσίαν πάλιν καταβιβά-
ζει εἰς τοῦ παιδίου τὴν ψυχὴν ἄλλος Μωϋσῆς,
ὁ ἱερεὺς, εἰς τὴν ὑψηλοτάτην ἐννοιαν αὐτοῦ.

Ἀλλὰ τί ἔχει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν κόσμον ἡ
φύσις ὠραιότερον και ἀβρότερον, μᾶλλον χάριεν
και μᾶλλον ἀέριον, εἰμὴ τὴν μικράν αὐτὴν γυ-
ναικεῖαν ὑπαρξίν, τὸ κοράσιον; Ἐνυπάρχει τῷ
ὄντι θεῖόν τι ἐκεῖ. Ἰδοὺ τὸ πλάσμα εἰς τὰ μέλη
τοῦ ὁποίου περικισσέεται ἡ καλλονή· ἰδοὺ τὸ
δοχεῖον τῆς χάριτος, τὸ σκεῦος τῆς ἀγάπης και
τῆς ἱεράς ὑπομονῆς. Ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος ταύ-
της τοῦ κλαυθμῶνος, ἀγγελοῦ εἰρήνης· ἱεὺς ἐν
μέσῳ τρικυμίας. Εἶναι ἡ ἀκαταμάχητος ἀδυναμία

μία· εἶναι ἡ παντοδυναμία τῶν δακρύων. Διὰ τῆς
γοητείας τοῦ ἀποτελεῖ σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν
ἱστορίαν τοῦ κόσμου και τοῦ ἀτόμου. Ἀντιπρόσ-
ωπος τῆς δημιουργίας, εἶναι και τὸ σύμβολον τῆς
πλαστικότητος και ἀναγεννητικότητος. Εἶναι τὸ
φῦλον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ μοιρασθῇ τὸ ἄλλο φῦλον
ὅ,τι οὐράνιον ἔχει ὁ ἀργιλλος, και τὰ ἀναπό-
φευκτα αὐτὰ σταλάγματα τῆς ζωῆς, τὰ δάκρυα.

Εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦ κόσμου παίζει ἡ γυ-
νὴ σπουδαῖον μέρος. Διαδραματίζει τὰ τρυφερά
πρόσωπα τῆς μητρὸς, τῆς ἀδελφῆς, τῆς ὁμοζύγου.
Παρουσιάζεται ὡς Σπαρτιάτις, ὡς Πηνελόπη, ὡς
Ἀντιγόνη. Ἡ τύχη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξαρ-
τᾶται μεγάλως ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς βλαστήσεως
και τῆς καλλιέργειας τοῦ οὐρανοῦ τούτου φυτοῦ.
Ἐὰν τὸ πλάσμα ἀμεληθῇ, εἰς τῆς ζωῆς τὸν λαβύ-
ρινθον ἀντὶ νὰ μᾶς δειχθῇ τοῦτο Ἀριάδνη, ἴσως
αἴφνης Μήδεια φανῇ και πρὸς τὰ ἴδια σπλάγχνα.

Ἡ γυνὴ και ὁ ἀνὴρ μεταδίδουν εἰς τὸν ἀνα-
γεννώμενον ἑαυτὸν των, πᾶσαν εὐρωστίαν και πᾶ-
σαν ἀφῶστίαν και τοῦ σώματος και τῆς ψυχῆς
των. Τὸ τέκνον εἶναι ὁ φυσικὸς κληρονόμος τῆς
σαρκὸς και τοῦ πνεύματος τῶν γεννητόρων, εἰς
ὁποῖαν κατάστασιν τὰ ἄφησαν αὐτοί. Ἐφαγαν
ὄμφακος οἱ πατέρες, και ἀιμωδιάσαν τὰ ὀδόντια
τῶν τέκνων των... Διὰ τὰς ἀναιμίας και τὰς πλη-

τοὺς λοιμοὺς τῆς ψυχῆς ἐνέχεται ὁ γονεὺς, εὐ-
θύνεται ὁ ἱερεὺς, πταίει ὁ πρῶτος παιδευτής.
Σκολιὸς δρόμος, τὸ σκότος τῆς νυκτός, ὠρμισμέ-
νη ὥρα, δολιχηριώδης στιγμή ἐπρόσφεραν τὰ κα-
κὰ ταῦτα ὡς βραχεῖαν ἡδονὴν εἰς τὸν γονέα,
καὶ ὡς μακρὰν λύπην οὗτος τὰ μετέδωκεν εἰς τὸ
παιδίον. Ἄλλὰ φάρμακον δραστήριον τῶν νοση-
μάτων τούτων ὄλων εἶναι ἡ

ΑΝΑΤΡΟΦΗ.

*Ἄνθρωπος, παιδείας μὲν ὀρθῆς τυγῶν
καὶ φύσεως εὐτυχοῦς, θειότατος, ἡμερώ-
τατότε ζῶον γίνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἰκανῶς
δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφὲν, ἀγριώτατος.*
(Πλάτων.)

Κάνεις δὲν ἔμπορεῖ ν' ἀμφισβητήσῃ, ὅτι τῆς
πολιτείας ἡ βᾶσις εἶναι τῶν νέων ἡ ἀνατροφή.
« Ἀρχὰ πολιτείας, νέων τροφὰ » ἐφώναζαν οἱ πρό-
γονοί μας οἱ λαμπροί. Ἡ συμπλήρωσις τῆς δη-
μιουργίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ ἀγω-
γή. Καὶ ἐνταυτῷ μεγίστη πρὸς τὴν θεότητα ὑπη-
ρεσία εἶναι ἡ ζωηρὰ διὰ τοὺς νέους ἐπιμέλεια.
Τρεῖς δὲ εἶναι καθαρὰ οἱ σταθμοὶ τῆς ἀνατρο-
φῆς. Τὸ πρῶτον αὐτὸ σχολεῖον, ἡ πατρικὴ στέ-
γη, ἡ οἰκία· τὸ σχολεῖον αὐτὸ καὶ ὁ νοθεύς τοῦ

ἑψίστου, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς δεήσεως ὁ οἶκος,
ἡ ἐκκλησία.

Ὁ πρῶτος Λυκοῦργος διὰ τὸ παιδίον εἶναι ἡ
μήτηρ. Τοὺς πρῶτους θεσμοὺς τῆς ἀνατροφῆς ἡ
μήτηρ ἐφαρμόζει εἰς τὸ πλασματίον της. Ἡ οἰκία
διαπλάττει τὸ παιδίον. Ἡ μήτηρ εἶναι εἰς τὴν
οἰκίαν ἡ μαγνητικὴ πυξίς πάσης καρδίας καὶ ὁ
πολικὸς ἀστήρ παντός ὀφθαλμοῦ Ἡ ὀρατὴ πρό-
νοια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἡ μητρικὴ
στοργή. Μέγα μέρος τοῦ ἐξευγενισμοῦ τοῦ κό-
σμου χρεωστεῖται εἰς τὴν δύναμιν τῶν γυναικῶν
τῶν ἐκλεκτῶν. Ἡ γυνὴ εἶναι δεῦτερος πλά-
στης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ
ἐγκέφαλος ἡ γυνὴ ἡ καρδία. Ὁ νοῦς ἐκεῖνος·
αὕτη τὸ αἶσθημα. Εἰς τοὺς δασεῖς βραχίονας ἡ
δύναμις· εἰς τοὺς μαστοὺς ἡ χάρις. Τὸ ἀριστοῦρ-
γμα τῆς φύσεως εἶναι μία καλὴ μήτηρ.

Πολλοὶ ἔξοχοι ἄνδρες χρεωστοῦν τὸ ἔξοχον
αὐτῶν εἰς λογικὰς καὶ ἠθικὰς μητέρας. Ὁ Ἀλέ-
ξανδρος καὶ ὁ Ναπολέων, ὁ Βάσιγκτων, ὁ Κρό-
μουελ καὶ ὁ Βάκων, ὁ Βέλλιγκτων, ὁ Γκαϊτες, ὁ
Σίλλερ ἐλαβαν μητέρας τοιαύτας, ὥστε νὰ ἐξα-
σκήσουν σπουδαίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βίου των.
Ἡ μήτηρ — εἶναι τὸ ἔθνος. Ἐμβλέψατε εἰς τὴν μη-
τέρα καὶ θέλετε ἰδεῖ τὴν κοινωνίαν. Θεωρήσα-
τε πάλιν τὸ παιδίον καὶ θὰ ἰδῆτε τὸν λαόν
ἔχετε ἐμπρὸς σας, ἂν κυτ-

τάξετε εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ἡ μήτηρ κρατεῖ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸ τέκνον καὶ κάτι τοῦ ὁμιλεῖ.

Ὁ πρῶτος θρόνος τοῦ παιδίου, ὁ ἀσφαλέστερος τῶν θρόνων, εἶναι αἱ μητρικαὶ ἀγκάλαι. Ἡ μήτηρ τότε, βάθρον ἐνταυτῷ καὶ πλάστρια, ἐπιχειρεῖ νὰ κάμη τὰς πρώτας παραδόσεις τῆς δοκιμάζει νὰ ἐκτυλίξῃ τὰ πρώτα στοιχεῖα τῶν γνώσεων, τῶν ὁρέξεων, τῶν αἰσθημάτων εἰς τὸ γλυκὺ βάρος τῶν βραχιόνων τῆς. Ἡ μήτηρ ἐξεύρει τὸ ἴδιωμα, τὰς χερουβικὰς ἰδιοτροπίας τοῦ παιδίου· ἡ μήτηρ γνωρίζει νὰ λαλήσῃ τὴν παραδεισιακὴν ἐκείνην γλῶσσαν, ὅπου εἶναι κράμα ἡμιτελῶν λέξεων, τριμμάτων συλλαβῶν, ἐναγκαλισμῶν καὶ φιλημάτων — διάλεκτον, τῆς ὁποίας ἐφευρετὴς εἶναι ἡ μήτηρ, τὸ παιδίον καὶ ἡ ἄλλη μήτηρ — φύσις. Φαίνεται, ὅτι, θερμαινομένη ἀπὸ ἐναγκαλισμοὺς καὶ φιλήματα ἡ ψυχὴ του, ὡς εἰς ὥραν κάποιας ψυχικῆς ἀνοιξεως, ἀνοίγεται καὶ δέχεται τὰ πρώτα μητρικὰ λόγια τὰ πύρινα. Ἡ μήτηρ παράγει τὴν γλυκεῖαν ἀμφιλύκην, τὸν ὄρθρον εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ παιδίου.

Τὰ πλαστικά, τὰ δημιουργικὰ λαλήματα ἐκεῖνα εἶναι οἱ πρώτοι χυμοὶ, μὲ τοὺς ὁποίους τρέφεται ἡ τρυφερὰ καρδιά του, ἡ σεραφικὴ ψυχὴ του. Τὰ λαλήματα ἐκεῖνα φαίνονται πράγματα ἀπλοῦστατα· ἐπιφωνήματα, διπλασιασμοὶ

εὐπροσέροτων συλλαβῶν· νεύματα, μορφασμοὶ, λυγμοὶ, περιπαθεῖς κλίσεις φωνῆς. Ἄλλ' εἶναι ὅλα ταῦτα μικρὰ ὠθήσεις πρὸς τὸ πολυανθὲς λιβάδι, ἡ — πρὸς τὸν κρημνόν. Ναι, ἡ μεγάλη ἀξία τῶν ἐπιφωνημάτων, τῶν νευμάτων τούτων θὰ δειχθῇ εἰς τὰς σοβαρὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς, εἰς τὰς δεινὰς ὥρας τῆς καθαυτὸ πράξεως, καὶ ἄλλης τινὸς σπουδαίας πράξεως — τῆς ἐνεργητικῆς ἀπραξίας τοῦ πλάσματος ἐκείνου. Μέγα δίκαιον τῷ ὄντι εἶχεν ὁ Μ. Ναπολεὼν νὰ λέγῃ, ὅτι τὸ μέλλον τῶν τέκνων εἶναι ἔργον τῶν μητέρων.

Τὸ πρῶτον βάθρον τοῦ παιδίου εἶναι τὰ γόνατα τῆς μητρὸς, αἱ μητρικαὶ ἀγκάλαι. Ὄταν ἐκεῖ πλέον δὲν θὰ κάθηται, θὰ τὸ ἴδωμεν νὰ στέκῃ εἰς τὸ θρανίον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Εἰς τὴν οἰκίαν δὲν μανθάνει παρά πολὺ ὀλίγα πράγματα, καὶ ταῦτα ὀρμευφυτικῶς, τρόπον τινα, καὶ αἰσθηματικῶς καὶ ἀορίστως πως. Δὲν μανθάνει παρά ὅσα σχετίζονται μὲ τὰς πρώτας ἀπλᾶς χρεῖας του, καὶ μὲ τὰς ἀθῶας τέρψεις του τὰς πρώτας.

Εἰς τὸ σχολεῖον θὰ πλατύνῃ τοὺς τρεῖς κύκλους τῶν δεκτικότητων τῆς ζωῆς τοῦ γνωστικοῦ, τοῦ αἰσθηματικοῦ, τοῦ ὀρεκτικοῦ. Θαύνη ἡ ἐξήγησις τὸ κεφάλαιον τῶν γνώσεών του. Θα λάβῃ ἀκοιθεῖς ἰδέας περὶ τῶν πραγμάτων, περὶ τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τοῦ δημι-

ουργοῦ. Αἱ ἀμυδραὶ ἐντυπώσεις γίνονται πλέον ἐννοιαὶ ἀκριβεῖς. Θὰ χωρίσῃ τὰς γνώσεις του τὰς συγκεχυμένας εἰς τάξεις· θὰ συστηματοποιήσῃ τὰς ἰδέας του. Θὰ πυρώσῃ, θὰ ἐξευγενίσῃ, θ' ἀγιάσῃ τὸ αἶσθημά του. Ἡ ἀόριστος ὄρμη, τὸ σκοτεινὸν ἐνστικτὸν γίνεται ὀρισμένον αἶσθημα· αἶσθημα διὰ τοὺς γονεῖς, διὰ τὴν πατρίδα, διὰ τὸν ἄνθρωπον· πάθος ἱερὸν· πάθος διὰ τὸ ὄραϊον, διὰ τὴν ἐλευθερίαν, διὰ—τὸ ἄπειρον. Ἡ θέλησίς του πάλιν θ' ἀρχίσῃ νὰ λαμβάνῃ προσδιορισμὸν καὶ δύναμιν. Τὰ πρὶν ἄσκοπα καὶ ἀσήμαντα κινήματά του διαδέχονται ἔργα· ἔργα ἐπιμελείας, πράξεις φιλεργίας, φιλοτιμίας δείγματα καὶ φιλανθρωπίας· καὶ κάποτε καὶ φιλοπατρίας, αὐταπαρνήσεως, ἡρωϊσμοῦ ἔργα.

Ἡ πατρικὴ στέγη μᾶς συνδέει μὲ τοὺς γονεῖς, τὸ σχολεῖον μὲ τὴν κοινωνίαν, καὶ ἡ ἐκκλησία μὲ τὴν θεότητα. Εἰς τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς τὸ παιδίον ἐκπληττεται. Εὐρίσκεται μέσα εἰς ἀνοικτὴν οἰκοδομὴν μὲ εἰκόνας ἀνθρώπων σοφῶν καὶ ἀνδρείων καὶ ἁγίων, ὅπου τὸσον ἠγάπησαν καὶ τὸσον ἐβοήθησαν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· Ἐκεῖ θ' ἀκούσῃ κάτι λόγια θερμὰ, ἐγκάρδια· τὰ γλυκύτερα ἀφ' ὅλα τὰ λόγια, ὅσα ποτὲ ἐδόνθησαν τὴν ἀτμοσφαιρὰν τῆς ὑψηλοῦ. Θ' ἀκούσῃ τὰ λόγια, ὅπου συγκεφαλαιοῦται ἡ ἠθικὴ ὄλων τῶν αἰώνων καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς· *Ἀρθρωτός τις κατέβαινε ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς*

Ἰεριχὸ καὶ λησταῖς περιέπεσε... Θ' ἀκούσῃ...

Ἡ ἀνατροφή ἐξακολουθεῖται καὶ συμπληρῶνεται ἀπὸ διαφόρους ἄλλας ἀφορμὰς· ἀπὸ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου, ἀπὸ τὴν συναλλαγὴν μὲ τοὺς ὁμοίους, ἀπὸ τὸ θέατρον, ἀπὸ τὸν κύκλον, ἀπὸ τὸ ἀναγνωστήριον· ἀπὸ τὰ δημόσια γραφεῖα. Ἄλλὰ πρὸ πάντων ὁ βασιλεὺς τῶν ἐκπαιδευτῶν εἶναι τὸ παράδειγμα. Διὰ τοῦτο ὁ Θε-ἀνθρώπος παραγγέλλει τὸ, ποιῆν τε. Ἐν γένει τὰ ἦθη τῆς κοινωνίας· εἶναι ὄγκος τόσον μέγας καὶ βαρὺς, ὥστε ἐξασκεῖ τεραστίαν ἐπιρροὴν ἐπάνω εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ μικροῦ πολίτου. Ὁ σταθμὸς, ὅπου ἱερούργεῖται καθ'αυτὸ ἢ ἀνατροφή εἶναι τὸ

ΣΧΟΛΕΙΟΝ

*Ὁ λαὸς, ὅπου ἔχει τὰ καλλίτερα
σχολεῖα εἶναι ὁ πρῶτος λαός.*

(Jule Simon.)

Καὶ ὅποιος ἔχει τὰ χειρότερα σχολεῖα τί εἶναι; — Ἄς ἀποκριθῇ ὅ,τι θέλει ὅλη ἡ παρούσα κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις μας... Τῷ ὄντι, ἀνεξήγητον τίποτε δὲν εἶναι εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς ζωὴν. Καὶ αὐτὰ τὰ δύο πράγματα εἶναι ἕνα καὶ τὸ ἓν διὰ τοῦ ἄλλου. Εἰς τὸν

ὅστις πληροφορηθῆ τὴν κατάστασιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Γαλλίας τοῦ 1833, διόλου δὲν θὰ φανῆ παράδοξος ἡ τύχη τῆς Γαλλίας τοῦ 1870. Ὁ γνωρίζων τὴν Γαλλίαν τοῦ 33 προφητεύει τὴν τοῦ 70· καὶ ὁ γνωρίζων τὴν Γαλλίαν τῶν 70 μαντεύει ἐκείνην τῶν 33.

Ἡ ἀθλιότης τότε τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὄρια δὲν εἶχεν. Ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ, ὅπου διεκλαδύθη, κατὰ πλάτος, εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν, ἀνευρίσκεται εἰς τὰ στενὰ ὄρια τοῦ ἐξῆς χωρίου. «Εἰς πολλοὺς δήμους οἱ δημοτ. σύμβουλοι εἶναι ἀπειροὶ τῆς γραφῆς. Τέσσαρες δήμαρχοι ἑνὸς διαμερίσματος τὸ ἀγοραῖον μόνον ἰδίωμα ὠμιλοῦσαν· ἄλλοι μόνον νὰ ὑπογράψουν τὸ ἴδιον ὄνομα ἐγνώριζαν. Εἰς πολλὰ διαμερίσματα διὰ 13, 15, 25 δήμους—ἐν μόνον σχολεῖον ὑπῆρχε! Τῶν δημοδιδασκάλων πολλοὶ οὔτε νὰ διαβάζουν ἐγνώριζαν οὔτε νὰ γράφουν.»

«Διὰ πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς τὸ σχολεῖον ἦτον πάρεργον, διότι ἦσαν γεωργοὶ, ἐμισθωταί, θαλαμηπόλοι· ἄλλοι δὲ ὑποδηματοποιοί, κάπηλοι καὶ εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον εἶχαν σχολεῖον, καπηλεῖον καὶ οἰκογένειαν! Εἰς τὸν Ἀγ. Ἀντώνιον τῆς ἐπαρχίας Γκέρε, ὁ δημοδιδάσκαλος ἦτον δημόσιος ὑπρέτης, κράτης καὶ νεκροθάπτης! Οἱ ἀνάπηροί καὶ ἀνίκανοι εἰς ἄλλην ἐργασίαν ἐγίνοντο δημοδιδάσκαλοι.»

«Συνήθως αἱ παραδόσεις (;) ἐγίνοντο εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Δημαρχείου ἢ τῆς φρουρᾶς, εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὸ καπηλεῖον, εἰς αἴθουσαν χοροῦ, εἰς γεμάτον ἔρπετὰ ὑπόγειον, τῶν ὅποιων ὁ ἀήρ ἦτον μολυσμένος καὶ ἀκάθαρτος, ἐπειδὴ ἐγειτόνευαν κοπροφόροι ὑπόνομοι· ἐμβαίναν δὲ εἰς αὐτὰ συρόμενοι ἐπὶ κοιλίας.» Τοιαύτας ἐκθέσεις ἐλάμβανεν ὁ Γκυζώ τότε περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ μεγάλου ἔθνους.

Καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲ, κατὰ τὰ 1803, ἐξηλέγχθη ἐλεεινὴ ἡ κατάστασις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως· ἀλλ' οἱ Ἀγγλοὶ εἶναι πρακτικώτεροι τῶν Γάλλων, καὶ δὲν ἄφησαν νὰ ἔλθῃ ἐν 1870 διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἐπρονόησαν ἐγκαίρως περὶ τῆς διορθώσεως.

Τοιαύτη ἐπάνω-κάτω εἶναι ἡ κατάστασις τῆς δημοτ. ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς τὰ μέρη μας. Ἐλαβα ἀφορμὴν νὰ τὴν ἴδω καὶ ἐγὼ ἐμπράκτως κατὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν σχολείων τοῦ δήμου τούτου εἰς τὰ ἔτη 1872, 1873 καὶ 1874, ὡς μέλος τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν. Ἡ καλὴ ἀνάγνωσις εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ οὐσιωδέστερα μαθήματα τοῦ δημοτ. σχολείου· καὶ ὅμως οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς δὲν ἠδύναντο νὰ διαβάσουν χωρὶς συχνάκις νὰ σκοντάπτουν· πολὺ ὀλιγότερον ἔβλεπον ν' ἀναγινώσκουν εὐκρινῶς καὶ κατὰ τὸ νόημα. Κακῶς πάλιν ἔγραψα

φαν· και εξετέλουν εργασίας ἀριθμητικὰς ἐν μέσῳ δισταγμῶν πολλῶν. Δὲν ἐγνώριζαν τὴν ἐννοίαν κάμμιᾶς σχεδὸν και ἀπὸ τὰς ἀπλουστέρως λέξεις τοῦ κειμένου, ὡς τῶν οἰκία, πατήρ, ἀρθρωπος· και ἐν γένει ἐφαίνετο, ὅτι ἐπαπαγάλλιζαν, και ὅτι δὲν εἶχαν κάμμιαν πεποιθησιν εἰς ὅσα ἔλεγαν· ἐφθανε δὲ ἡ ἀπλουστέρα ἀντιλογία νὰ τοὺς κάμη, ν' ἀναιρέσουν ὅτι εἶχαν πρὸ ὀλίγου βεβαιώσει, ἔστω και ὅτι ἦτον τυχὸν ὀρθότατον. Καὶ ταῦτα ἐπαρατηρήσαμεν, μολοντί οἱ δημοδιδάσκαλοι τῶν ἐξεταζομένων δὲν ἦσαν ἀπὸ τοὺς ἀνικάνους.

Καὶ ὅμως τὸ σχολεῖον εἶναι τὸ ἐπεξεργαστήριον τῆς κοινωνίας· εἶναι δὲ και τὸ θερμόμετρον αὐτῆς. Ὅποιος ρίψη ἐν βλέμμα εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, εἶδεν εἰς μικρογραφίαν τὸ ἔθνος. Διὰ τοῦτο τὰ δημοτικὰ σχολεῖα πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἦναι τρόπον τινὰ τέλεια. Ἡμεῖς ἔχομεν σύστημα δημοτ. ἐκπαιδύσεως τοιοῦτον, περὶ τοῦ ὁποίου ὅταν ὀμιλῶμεν δυσλόως δυνάμεθα νὰ κρατήσωμεν σοβαρότητα. Ἡ τοιαύτη ἀξιοδάκρυτος κατάστασις κινεῖ τὴν ἀγανάκτησιν, και ἔπειτα τὰ χαμόγελα παντὸς μὴ ἐπιπολαίου.

* Ἄς κάμωμεν λοιπὸν τόπον, νὰ ἔλθουν ἐδῶ τὰ σφὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Τὰ πολιτισμένα ἔθνη ἐπρόντιον πρῶν

πολλοῦ, και σπουδαίως, και ἐμόρφωσαν ἀξιοτάτους δημοδιδασκάλους, ἀναλόγως τῆς εὐεργετικωτάτης ἀξίας των ἀνταμειβομένους. Εἶναι δὲ τὸσον σοφοὶ και ἱκανοὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι ἐκεῖνοι, ὥστε ὄχι ὀλίγοι φουσκωμένοι καθηγηταὶ μας δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆ καταβίβασμός, ἀν ἐγίνοντο μαθηταίων, διὰ νὰ μάθουν ἀπ' αὐτοὺς μέρος κἂν τῶν ὅσα, ἀγνοοῦντες αὐτοὶ, τολμοῦν και νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους. Τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα ἔχουν καταλληλοτάτας μεθόδους· θεωροῦσι τὰς ὠραίας τέχνας και τὰς ἀπὸ τὰ ὠραία ἔργων εὐεργετικὰς ἐντυπώσεις, ὡς στοιχεῖον ἀνατροφῆς οὐσιωδέστατον. Θεωροῦσι τὴν δυνάμωσιν τοῦ σώματος διὰ τῆς γυμναστικῆς ὡς ἐν ἀπὸ τὰ κύρια· και ἀμείβουν ὄχι κινδῆλως... και βραβεύουν ὄχι καπηλικῶς... πᾶσαν ἀξίαν και πᾶσαν ἱκανότητα.

Ἡ Γερμανία ἔχει ὄχι ὀλιγότερον ἀπὸ 60,000 προκαταρκτικὰ σχολεῖα. Εἰς αὐτὰ ἐκπαιδεύονται 6,000,000 παιδία και κοράσια. Οἱ μαθηταὶ ἀναλογοῦν 150 — 175 εἰς τοὺς 1,000. Ἐχει 330 γυμνάσια (λύκεια), 214 προγυμνάσια, 14 γυμνάσια ἐπιτηδευμάτων (Real Schulen), 483 μεσαῖα σχολεῖα πρώτου και δευτέρου βαθμοῦ. Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ταῦτα εἶναι 177,379. Εἶναι ἀκόμα 20 δημοτ. ἐκπαιδευτικὰ κέντρα μετὰ 1,624 καθηγητὰς και 15,557

σπουδαστάς. Τὰ πανεπιστήμια τοῦ Βερολίνου, τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Μονάχου ἔχουν ἕκαστον 1,000 φοιτητάς. Ἡ Γερμανία ἔχει τέλος 10 πολυτεχνικά σχολεῖα — ἀπ' αὐτά, τὰ δύο εἰς τὴν Πρωσίαν — καὶ Ἀκαδημίαν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ βιομηχανίας εἰς τὸ Βερολῖνον. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἔχουν 330 καθηγητάς, καὶ 4,428 σπουδαστάς. Μόνον διὰ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν ἐξοδεύονται φρ. 9,780,000· ὀγκώδη δὲ ποσὰ ψηφίζονται καὶ διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν.

Τὰ δημόσια σχολεῖα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἶναι 200,000 περίπου. Εἰς αὐτὰ διδάσκονται 725,000 ἐπάνω-κάτω. Οἱ διδάσκοντες εἶναι περισσότεροι ἀπὸ 350,000· ἔφοροι δὲ, ἐπίτροποι καὶ ἐπόπται ἐπάνω ἀπὸ τοὺς 600,000. Χάριν τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως ἐξοδεύεται κατ' ἔτος τὸ μέγα ποσὸν φρ. 500,000,000. Πολλοὶ πολῖται κάμνουν τσαούτας μελλιονίων δωρεὰς εἰς τὰ σχολεῖα, ὁποίας σπανίως ἢ δίολου εἰς ἄλλα μέρη βλέπομεν νὰ γίνωνται. Μόνος ὁ Peabody ἐχορήγησε τὸ κολοσσαῖον ποσὸν φρ. 19,747,000, εἰς διάφορα παιδευτήρια καὶ μουσεῖα. Τὰ σχολεῖα ταῦτα καὶ παιδευτήρια ἐξάγουν κατ' ἔτος πολλοὺς ἐπιστήμονας· ἀλλὰ καὶ πολλοὺς θεολόγους, πολλοὺς φιλοσόφους· καὶ πολλοὺς τεχνίτας, πολλοὺς βιομηχάνους, πολλοὺς ἀρχιτέκτονας κ.λ. καὶ ἐνταυτῷ ἀναλόγως τῶν ἀρίστων

μὸν μὲ τὰς χρεῖας τοῦ τόπου.

Περὶ τῆς ἐδικῆς μας ἐκπαιδεύσεως, ὡσάκις εὐσυνειδήτως ὁμιλεῖ κανεὶς, πρέπει καὶ μὲ τὰς δύο παλάμας νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσωπόν του. Ἡμεῖς δημοτικά σχολεῖα δὲν ἔχομεν. Τὸ δὲ πανεπιστήμιον... εἶναι ἐργοστάσιον, παράγον μόνον δι-κηγόρους, καὶ διευκολύνον τὴν διασπορὰν τοῦ ἐκλεκτοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔθνους. Διὰ τοῦτο εἰς ἡμᾶς βασιλεύει ἡ πολλὴ ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν ὀλεθριώ-τερα ἡμιμάθεια, μὲ τὰς φιλτάτας ἀδελφὰς αὐτῆς τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὴν σύγχυσιν τῶν ἰδεῶν, ὅπου βασιλεύει περὶ πολλοτάτων ζωτικῶν πραγμάτων...

Ἄλλὰ ὅλα τὰ εὐεργετικά ἀποτελέσματα τῆς ἐκπαίδευσως ἐπέρχονται εἰς τὰ πολιτισμένα κρά-τη, διότι δὲν πολυπροθυμοῦνται ταῦτα νὰ λάβουν ἡμᾶς ὡς ὑπογραμμὸν ὡς πρὸς τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀνοσιουργοῦμεν καὶ βεβηλόνομεν τὴν ὑψη-λὴν θέσιν τοῦ κυρίου ὀργάνου τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' ἐκτιμοῦν αὐτὸ, ἀναλόγως τῆς ἱεράς καὶ θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς. Τὸ ὄργανον αὐτὸ εἶναι ὁ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΠΕΘΥΡΙΟΥ

Αίτιος τῶν θριάμβων καὶ τοῦ
μεγαλείου τῆς Προουσίας εἶναι
ὁ — δημοδιδάσκαλος.

(Μόλκε.)

Ὁ δημιουργὸς τοῦ σώματος τοῦ παιδίου εἶ-
ναι ὁ πατήρ ὁ πλάστης τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ διδά-
σκαλος. Ὁ Ἀριστοτέλης παρέλαβεν ἀπὸ τὸν Φί-
λιππον νέον τινά, υἱὸν τοῦ τινά, καὶ τὸν μετε-
ποίησεν εἰς Μῆγαν Ἀλέξανδρον, καὶ τὸν παρέδωκεν
εἰς τὸν κόσμον ὡς ἀνίκητον κατακτητὴν του καὶ
ἐνθουσιώδη ἀναμορφωτὴν του. Οἱ μεταδόται τῶν
φώτων εἶναι ἀγαματοποιοί, εἶναι φειδίαι. Πεντέ-
λη τις προσφέρει εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ὄγκους τινάς
μαρμάρου — ἢ κοινωνία τὰ τέκνα τῆς ὑπὸ τοὺς
ὄγκους αὐτοὺς κρύπτονται κάποτε ὠραία, οὐρά-
νιαι μορφαί· Διοκλεῖς καὶ Τιμολέοντες, Ἀρμόδιοι
καὶ Ἀριστογείτονες, καὶ κάποτε Φοῖβοι Ἀπόλ-
λωνες καὶ Ἀθηναῖ καὶ Χάριτες. Ἡ ἐκπαί-
δευσις γνωρίζει νὰ ἐξάγῃ τοὺς ἥρωας, τοὺς θε-
οὺς τούτους ἀπὸ τοὺς ὄγκους. Κάμνει ὅ,τι κά-
μνει καὶ ἡ γλυπτικὴ ἀφαιρεῖ πᾶν ἄμορφον
καμμάτι, ὅπου ἐμποδίζει νὰ φανῇ ἡ χάρις
τῆς μορφῆς.

Εὐγενέστατον τῷ ὄντι καὶ θεϊκότατον ἐπάγ-
γελμα εἰς τὴν κοινωνίαν εἶναι ἡ παιδείσις.

Αὕτη εἶναι ἡ συμβοηθήτρια τῆς θεότητος καὶ
ἡ τελείωσις τῆς φύσεως εἰς τὴν βλάστησιν τῆς
ψυχῆς. Ὁ υἱὸς τῆς Ὀλυμπιάδος, ὁ μέγας πνευ-
ματικὸς υἱὸς τοῦ Σταγειρίτου, ἔλεγεν, ὅτι εἰς
μὲν τὸν Φίλιππον ἐχρεωστοῦσεν ὅ,τι σύνηθες, ὅ,τι
ὕλικόν — τὴν ζώην· εἰς δὲ τῶν διδασκάλων τὸν
διδάσκαλον, τὸ πνεῦμα, τὸ μεγαλεῖον, τὴν
κοσμοκρατορίαν. Καὶ βεβαίως, διὰ νὰ κατακτη-
θῇ καὶ ν' ἀναπλασθῇ ὁ κόσμος ἀπὸ τὸν Ἀλέξαν-
δρον, μᾶλλον συνέτεινεν ὁ Ἀριστοτέλης παρὰ ὁ
Φίλιππος. Ὁ νοῦς εἶναι ὁ δαμαστής τῆς ὕλης·
καθ' ἐκάστην αἰσθάνεται αὕτη τὸ σφίξιμόν του
ἐπάνω εἰς τὴν ῥάχιν τῆς τῆν χονδροειδῆ.

Τοιοῦτον ἀφ' οὗ εἶναι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ
παιδευτοῦ τὸ ἐξήλευσαν μεγάλοι ἄνδρες ὄχι ὀλί-
γοι. Καὶ βασιλεῖς δὲ μετῆλθαν καὶ ἐτίμησαν αὐτό.
Ἰδοὺ τί ἔλεγεν ὁ διάσημος Νισεβοῦρος, ἐνῶ ἦτον
εἰς τὴν Ῥώμην τῆς Προουσίας πρεσβευτής. « Οὐ-
δεμία ἐντολὴ ὑπάρχει εἰρηνικωτέρα, οὐδεμία φαι-
δροτέρα τῆς τοῦ διδασκάλου. Οὐδεμία ἄλλη ἐξα-
σφαλίζει τελεσφορώτερον τὴν ἡσυχίαν τῆς καρ-
δίας καὶ τῆς συνειδήσεως τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ διὰ
τοῦ εἶδους τῶν καθηκόντων καὶ διὰ τοῦ τρό-
που τῆς ἐπιτελέσεως αὐτῶν. Τὸ ἔργον μάλιστα
τοῦ δημοσίου διδασκάλου εἶναι σεβασμιώτατον,
καὶ ὁ εὐγενὴς καρδίαν, ἀληθῶς εὐτυχέστατος
καὶ ἄλλος προσβευτής τῆς

Προσίας ὁ Βούνσεν πολλάκις « ἐπεθύμησε ν' ἀνα-
ταλλάξῃ τὸ παραχῶδες τῆς πρεσβείας μέγαρον
ἀντὶ ἀθορύβου οἰκίας Γερμανοῦ καθηγητοῦ. »

Τοιοῦτον θεωρεῖ ὁ πολιτισμένος κόσμος τὸν δι-
δάσκαλον. Καὶ ὅμως εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας,
τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀναξαγόρου, τοῦ Πλάτωνος,
τοῦ Ἀριστοτέλους, τίποτε δὲν εἶναι περισσότε-
ρον ἡμελημένον παρὰ ὁ δημόσιος διδάσκαλος, ὅταν
πάλιν ἐξαιρέσωμεν μόνον τὸν λειτουργὸν τοῦ Ὑψί-
στου — τὸν ἱερέα, τὸν διευθυντὴν τῶν συνειδή-
σεων. Πολὺ περίεργον! διὰ νὰ ἦναι κἀνεὶς καθαρι-
στῆς ἀποπάτων, κιβδηλοποιὸς, καλπονοθευτῆς,
ἀπαιτεῖται, μὰ τοῦ φατριασμοῦ τὸ μεγαλεῖον,
κάποια ἐμπειρία· διὰ νὰ γίνῃ κἀνεὶς δημοδιδά-
σκαλος, φθάνει ἐνὸς λεπτοῦ κοινότατον χαρτί,
καὶ ἐνὸς δραμαίου διαβάτου τῆς ἐξουσίας, ὅλος
ἀνευθύνου καὶ πολλάκις ἀναλφαβήτου καὶ ἀσυ-
νειδήτου, μίᾳ κερδοσκοπικῶς διδομένη ἀθλία ὑπο-
γραφή!

Ἐπάρχουν καὶ οἱ καλοὶ διδάσκαλοι, ἀλλ' αὐ-
τοὶ παίζουν τὸ μέρος τῶν ἐξαιρέσεων· παρα-
σταίνουν τὰ ἄλλα πρόσωπα τῆς τραγικῆς ταύ-
της κωμωδίας. Καὶ ἔπειτα πρέπει νὰ φροντίσουν,
ἐὰν δὲν ἦναι φρενοβλαβεῖς, νὰ κρυφθοῦν, ὡς ἀνα-
ρωρηταί, εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς ἐπικρατείας, διό-
τι ἀλλοίμονον ἂν τὸ ἀνανοηθῇ ἡ ὑπηρεσία, ὅτι
μόνον εἰς τὴν ἰδίαν ἰκανότητα καὶ εὐσυνείδη-

εἶναι νὰ στηρίζωνται τολμοῦν. Ἡ ὑπηρεσία, ἂν
τοὺς ἀγναντεύσῃ ἐκεῖ πέρα, θὰ φροντίσῃ ἐπιμε-
λέστατα νὰ τοὺς ἀνασκολοπίσῃ, νὰ τοὺς στρε-
βλώσῃ, νὰ τοὺς καταστραγγάλισῃ, νὰ τοὺς ἀνα-
σταυρώσῃ, καὶ ἔπειτα νὰ τοὺς καταχλευάσῃ; δια-
λαλοῦσα, — ὅτι ἔγειναν μάρτυρες ὑψηλῆς τινος πο-
λιτικῆς...

Ἡ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καταδρομὴ αὕτη τοῦ
ὑπαλλήλου τούτου θεωρεῖται ὡς μὴ ἀρκούσα.
Ἐπέρχεται ἐπικουρικῶς καὶ ἡ ἀπὸ τὴν μικρὰν
μισθοδοσίαν καταπίσις. Ἡ ἐξουσία ἐπιβάλλει εἰς
αὐτὸν, τὸν ἥμισυ μῆνα νὰ κάμνῃ ἡρωϊκὰς ἀσκή-
σεις εἰς τὴν ἀσιτίαν, καὶ συγχρόνως νὰ μα-
καρίζῃ τόσους, εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα ἐντροφῶντας
σεβασμίους ὑπαλλήλους, διότι κατορθοῦν νὰ κά-
μνουν εὐεργετικωτάτας διὰ τὸν ἑαυτὸν τους
ἐφαρμογὰς τῶν πλουτολογικῶν των θεωριῶν...
Δὲν εἶναι κἀνεὶς τόπος τῆς ὑψηλίου, ὅπου τὰ
δύο ἀναπλαστικά πρόσωπα, τὸ τοῦ λειτουργοῦ τοῦ
ὑψίστου καὶ τὸ τοῦ λειτουργοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως, νὰ
ἔγειναν ἀντικείμενον τερατωδεδεστέρας ἀμελείας...

Τοιοτοτρόπως θεωρούμενος καὶ οὕτω πως ἀ-
μειβόμενος ὁ δημοδιδάσκαλος, πῶς δύναται νὰ κατέ-
χῃ τὰ τόσα προσόντα, ὅπου πρέπει νὰ κατέχῃ;
πῶς δύναται νὰ ἔχῃ ἀκριβῆ γνώσιν τοῦ τί πρέ-
πει νὰ διδάξῃ; πῶς ἄμειρος τῆς ἀνωτέρας ἐ-
πιπέδου καὶ διδάξῃ; πῶς ἄμειρος τῆς ἀνωτέρας ἐ-

τῆς μεθόδου, πῶς ἀράγε θά δυναθῆ νὰ μετα-
δώσῃ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μα-
θητοῦ ὅ,τι πρέπει νὰ θρέψῃ τὸν μυελὸν καὶ
τὴν καρδίαν τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου; — Ἄλλ' εἰς
τόσφ ταπεινὸν πυθμένα θά ἐξακολουθῆ νὰ ποδοκυ-
λίεται ἡ δημοτικὴ πρὸ πάντων ἐκπαιδευσίς
μας, ἕως ὅτου μᾶς ἀνοιχθοῦν τὰ μάτια, καὶ ἀπο-
κτήσωμεν

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣΧΟΛΑΣ.

*Τὰ διδασκαλοσχολεῖα
εἶναι τὰ δυνατόμετρα τῆς
πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν
ἐθνῶν. (ἕνας σοφός)*

Ἡ γλώσσά μας ἡ ὀμιλουμένη, ἡ γλώσσα τῶν
ζώντων, τοῦ λαοῦ ἡ γλώσσα ἔχει νὰ κάμῃ
πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν σχολαστικῶν.
Ἄλλὰ καὶ ἡ παλαιὰ ἑλληνικὴ γλώσσα ἔχει
πολλὰς διαφορὰς νὰ λύσῃ μὲ αὐτοὺς τοὺς δῆθεν
ἔρωτομανεῖς τῆς λατρευτάς. Τῆς ἐξανασποῦν λέ-
ξεις ἀφιερωμένας εἰς μίαν ἐκδοχὴν, καὶ εἰς ἐκδο-
χὴν τὰς ἀναστηλόνου διαφορετικὴν ὅπως διόλου.
Τὸ διδασκαλεῖον ἐσήμαινε ἀπλῶς σχολεῖον, καὶ
ὄχι ποτὲ σχολεῖον ὅπου μορφώνονται διδάσκαλοι,

école normale, ὡς λέγουν οἱ Γάλλοι. Ἀπὸ
ποῖον γλωσσολογικὸν δίκαιον ἐπῆραν τὸ δικαί-
ωμα τοῦτο ἀγνοοῦμεν. Ἡμεῖς θά ἐπροτεῖναμεν
διὰ τὰ τοιαῦτα σχολεῖα τὴν ὀνομασίαν διδα-
σκαλοσχολεῖαι ἢ διδασκαλοσχολεῖα. Φρο-
νοῦμεν, ὅτι ἡ σύνθεσις δὲν εἶναι ἀντικανονικὴ, καὶ
ὅτι ἡ λέξις δὲν θά προκαλέσῃ πολέμους καὶ μάχας.
Καὶ ὑπομονὴ ἂν μᾶς ἔλλειπαν αἱ ὀνομασίαι
καὶ εἴχαμεν τὰ πράγματα· ἀλλὰ δυστυχῶς
πολὺ ὀλιγώτερον ἔχομεν ταῦτα.

Καὶ ὅμως τί βλέπομεν γύρωμας; ὅλος ὁ πολιτι-
σμένος κόσμος ἀποδίδει τόσῃ σπουδαιότητα εἰς τὰ
καθιδρύματα ταῦτα. Ἡ πατρίς τοῦ Λαφαγέτ,
τοῦ Σατωμπριάν, καὶ τοῦ Οὐγκώ, αἱματο-
κυλισμένη ἀκόμη, ἐνῶ τὰς πληγὰς τῆς ἔμε-
τροῦσεν, ἀνίχνευσε τὴν πηγὴν τῶν τόσων συμ-
φορῶν τῆς, καὶ ἔχει σήμερον περισσότερον ἀπὸ
ἑκατὸν διδασκαλοσχολεῖας, καὶ μίαν ἀνωτάτην,
τὴν ἀφ' ὅλας καλλιτέραν, πρὸς μόρφωσιν καθη-
γητῶν τῶν Λυκειῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων ἐκπαι-
δευτηρίων.

Ἡ Ἰταλία, ἅμα ἐλευθερώθη ἀπὸ τὴν ξενοκρα-
τίαν, τί ἔκαμεν; ἐσύστησεν—ἑκατὸν τέσσαρα διδα-
σκαλοσχολεῖα, 40 τῶν ἀρρένων, καὶ 64 τῶν θη-
λέων. Εἰς αὐτὰ ἐφοιτοῦσαν τὸ 1873, 6,130
μαθηταί, καὶ ἐξωδούοντο 1,103,000 φράγκα.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ἀγγλίκιν, διὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτο-
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

βουλίας καὶ ἐνεργείας, ἐσύστηθησαν εἴκοσι διδασκαλοσχολεῖα καὶ εἰς καθένα τελειοδιδάκτον μαθητήν, ὅταν εἰς τὰς ἐξετάσεις λάβῃ δίπλωμα διδασκάλου, ἢ Κυβέρνησις δίδει λίτρας στερλίνας— ἑκατόν. Ἡ πρωτοβουλία τῶν ἰδιωτῶν, εἰς τὸ ἐκλεκτὸν ἐκείνο ἔθνος, ἐσύστησε πολλὰς φιλεκπαιδευτικὰς ἐταιρείας. Αἱ κυριώτεραι ἀπὸ αὐτὰς εἶναι τρεῖς: National Society, British and Foreign Society καὶ Home and Colonial Society.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ δημοτ. ἐκπαίδευσις ἐφθάσεν εἰς τὸ ἔπακρον τῆς ἀναπτύξεως. Ἐκεῖ ὑπάρχουν 145 τοιαῦτα σχολεῖα. Εἰς αὐτὰ διδάσκονται 8,234 μαθηταί· διδάσκουν δὲ καθηγηταί 1,000 παρὰ ἓνα. Εἰς τὴν Πρωσίαν αἱ διδασκαλοσχολεῖα χωρίζονται εἰς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας.

Καὶ εἰς τὴν Αὐστρίαν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρωσίαν, μὲ ἀξιέπαινον προθυμίαν, μοχθοῦσι πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ εἰς τὰ δύο φῦλα, διὰ τὴν σύστάσεως διδασκαλοσχολεῶν.

Ἄλλ' εἰς κανένα ἄλλον τόπον, ὃ ἔνθερος πόθος διὰ τὴν σύστασιν διδασκαλοσχολεῶν δὲν ἐπροχώρησε τόσον, ὅσον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, διότι καὶ εἰς κανένα ἄλλον τόπον ἡ δημοτ. ἐκπαίδευσις δὲν θεωρεῖται σπουδαιότερον καθήκον ὄλων καὶ δικαίωμα. Τὰ σχολεῖα ταῦτα συντηροῦνται μ' ἐξῆρα ὑπέρογκα. Μόνον διὰ τὰ σχολεῖα αἱ Πολιτεῖαι τῶν ἀνεπιπόδων μὲν

ἐξοδεύουν κατ' ἔτος δολλάρια 21,487,419, ἐνῶ δι' ὅλην τὴν ἄλλην ὑπηρεσίαν μόνον δ. 10,194,769.

Εἰς ἡμᾶς δύο εἶναι αἱ πηγαί, ὅθεν δύναται, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, ν' ἀπορρέῃ κοινωφελές τι πρᾶγμα· ἡ Κυβέρνησις καὶ οἱ ὁμογενεῖς· τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ τὰ ἐξωθεν κληροδοτήματα. Ἄλλ' ἀξιοθρηνήτως αἱ μὲν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις, σχεδὸν πάντοτε, ὡς μόνον σπουδαιότερον ζήτημα ἐθεώρησαν νὰ πυργωθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν· ἐὰν δὲ καὶ εἰς τὸ παραμικρὸν τοὺς ἐχρησίμευεν εἰς τοῦτο καὶ ἡ θυσία τῆς ἐκπαιδεύσεως, δὲν ἐδίστασαν νὰ λύσουν τὴν ζώνη τῆς, καὶ νὰ προσφέρουν τὴν τιμὴν τῆς ὡς ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀσελγοῦς ἀρχομανίας.

Ἄπὸ τᾶλλο μέρος εἶναι μὲν γενναιοῦδες οἱ ὁμογενεῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς ὅσοι κατὰ καιροὺς ἦσαν εἰς τὰ πρᾶγματα διόλου δὲν ἐστοχάσθησαν, ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ διευθύνουν τῶν ὁμογενῶν τὰς ἀγαθὰς ταύτας διαθέσεις, πρὸς θεραπείαν τῶν πραγματικῶν καὶ οὐσιωδῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους. Αἱ δὲ διαθέσεις αὗται, εὐρεθεῖσαι χωρὶς πηδάλιον, εἰς τὸ πέλαγος τῆς συγχύσεως πάσης ἰδέας, ἀφέθησαν νὰ κινηθοῦν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιδείξεως. Καὶ τῷ ὄντι, τὸν χαρακτῆρα τοιοῦτου πνεύματος ἐπιδείξεως καὶ διαιωνίσεως τῶν ὀνομάτων τῶν δωρητῶν φέρουν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔργα, ὅσα ἔγειναν διὰ δωρεῶν ὁμογενῶν.

Αἱ κολοσσιαῖαι μεγαλοδωρῖαι κατασπαταλῶνται εἰς ἔργα ὄχι περιττὰ ἀλλ' — ἐθνοφθόρα. Τὰ ἔργα ταῦτα, βαρύνοντα τὴν γῆν, μένουσι ὡς μνημεῖα διαρκῆ τῆς ἐλσεινῆς μας ἐλλείψεως συναισθήσεως τῶν κυρίων ἀναγκῶν μας.

Κατασπένονται μιλλιούνια καὶ κτίζονται πυραμίδες τοῦ Χέοπος, πύργοι τῆς Βαβέλ. Ἀστεροσκοπεῖα, Ἀκαδημαῖα, Πολυτεχνεῖα. Ἐπάνωθεν ἀπὸ τοιαῦτα ἀστεροσκοπεῖα ἀπλόνονται δυσμένης ὁ οὐρανός· τοιαῦτα πολυέξοδα κτίρια ἀποστρέφονται αἱ τάξεις τῶν φρονίμων· τοιαύτας ἀκαδημαῖας βδελύσσεται ἡ ἐπιστήμη. Κάμμιαν ζημίαν δὲν θὰ ὑφίστατο τὸ στερέωμα, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ καλλιτεχνία, ἂν ἔλλειπαν τὰ τοιαῦτα κτίρια, καὶ ἂν, ἀντὶ αὐτῶν, ἦσαν συστημένοι διδασκαλισκοὶ ἀρρένων καὶ κορασιῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκπαιδευτήρια μωρόνωντα ἐμπόρους, τεχνουργούς, γεωργούς, χειροτέχνους, βιομηχάνους, διὰ τοὺς ὁποίους κάμμία φροντίς ἀκόμη δὲν ἐλήφθη. Τὰς Ἀκαδημαῖας καὶ τὰ Ἀστεροσκοπεῖα δὲν τὰ κάμνουν οἱ λίθοι, ἀλλ' οἱ ἄνδρες οἱ σοφοί. Ὁ τραχὺς βράχος ἐνὸς ἀκρωτηρίου, ἐνὸς Σουνίου γίνεσθαι αἰφνης Ἀκαδημαῖα, ἐὰν φέρῃ ἐπάνω του Πλάτων.

Χύνονται βλακωδῶς εἰς τὸ χάος αἱ τεράστιαι ἐθνικαὶ δυνάμεις. Οἱ ἐκατόχρηστοι εὐδαίμονες καὶ οἱ τιτάνες, τοὺς ὁποίους εἶδον καὶ Ἰταλίας καὶ

ἐξηφρανίσθησαν, εἶδαν αἱ ἠνωμένοι ἠπειροὶ καὶ διεζεύχθησαν, ὁ δὲ ὠκεανὸς μετεβλήθη εἰς συλλαλητήριον, — κατασπαταλῶνται. Καί, τὸ θλιβερότερον, αἱ σπατάλαι αὗται ἐβοήθησαν κάποτε, νὰ καταστραφῇ ἄφθονον σπέρμα ἐλληνικόν. Τὸ πλῆθος τῶν κεφαλαίων τούτων, μετ' ἄκραν ἀναλγησίαν, ἀπεσπάρθη ἀπὸ τὰς μεγάλας χρεῖας τῆς κοινωνίας.

Χιλιᾶκις ἐθνοφελέστερον θὰ ἦτον, ἂν, ἀντὶ τῶν ὀλεθρίων τούτων κτιρίων, εἶχαμεν ἀνάλογον ἀριθμὸν καλῶς ὀργανισμένων διδασκαλισκοῦ. Μυριάκις κοινωφελέστερον θὰ ἦτον, ἐὰν, μετὰ ἄφθονα χρηματικά αὐτὰ μέσα, ἐπαρалаμβάναμεν ἀπὸ τὴν Προυσίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Ἀμερικὴν ἀνάλογον ἀριθμὸν καταλλήλων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, πρὸς σύστασιν διδασκαλισκοῦ, καὶ ἐὰν ἐκλέγοντο ἀρκετοὶ νέοι (ἀλλὰ χωρὶς, ὅπως συνήθως γίνεσθαι, νὰ ποδοπατηθῇ ἡ ἀξία καὶ ἡ ἰκανότης), διὰ νὰ σταλοῦν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ σπουδάσουν ὅτι ἀπαιτεῖται, διὰ νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ μέρος εἰς τὰ τοιαῦτα ἐκπαιδευτήρια.

Ὅσον δρομαίως καὶ ἂν σπεύσωμεν πρὸς σύστασιν τοιούτων παιδευτηρίων, καὶ ἰδίως τῶν διδασκαλισκοῦ, δὲν θὰ δράμωμεν ποτὲ τόσον ἐγγύγερα ὅσον αἱ ἀνάγκαι τὸ ἀπαιτοῦν. Ἐν ἀπὸ τ' ἀναγκαῖότερα καὶ συντελεστικώτερα εἰς τὴν ἐπιπέσειν, τὸ ὅριον τελείως στρεφεται ὁ εἰδικὸς

μας δημοδιδάσκαλος, και τὸ ὅποιον πληρέστατα κατέχει ὁ καλὰ μορφωμένος εὐρωπαϊὸς παιδευ-
τῆς, ἡ ψυχὴ δηλαδὴ τῆς ἐκπαιδευτέως, εἶναι ἡ

ΜΕΘΟΔΟΣ

*Ἄρκτεον μὲν οὖν ἀπὸ τῶν
γνωρίμων. — Ἐκ προ-
γιγνωσκομένων δὲ πᾶσα
διδασκαλία (Ἄριστοτέλης).*

Μέθοδος, εἰς τὴν ἐκπαιδευσιν, ὀνομάζεται ὁ
συστηματικὸς ἐκεῖνος τρόπος, μὲ τὸν ὅποιον κα-
τορθύνεται, ὅσον τὸ δυνατὸν εὐκολώτερα και τε-
λειώτερα και σκοπιμώτερα, ἢ μόρφωσις τοῦ νοῦ
και τῆς καρδίας ἢ διάπλασις.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν και εἰς τὴν Γερμανίαν
συχνάκις, μέσα εἰς τὸ ἔτος, συγκροτοῦνται σύνο-
δοι περιοδικαὶ τῶν δημοδιδασκάλων και τῶν
δημοδιδασκαλισσῶν, εἰς τὰς διδασκαλοσχολάς ἢ
ἀλλοῦ, διὰ νὰ συσκεφθοῦν περὶ τῶν διαφορῶν
βιβλίων, και ἐν γένει διὰ ν' ἀνακινήσουν και
συζητήσουν ὅλα τὰ ζητήματα, ὅσα ἔχουν σχέση
μὲ τὴν δημοσίαν παιδευσιν, και ὅσα χρησιμεύουν
εἰς τὴν πρόοδον αὐτῆς. Κάθεὶ δὲν ἀρνεῖται τὴν
συνδρομὴν του, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν πε-
φιστοτέρας εὐημεσίας τῶν λειτουργῶν, εἰς τὰς

ὁποίους εἶναι ἐμπιστευμένη ἡ ἀνατροφή και ἡ
ἐκπαιδευσιν τῶν παιδῶν, ἀλλὰ και διὰ τὴν εὐ-
κόλυσιν τῶν μέσων τοῦ ν' ἀποκτήσουν αὐτοὶ
πλειοτέρας γνώσεις. Πλὴν και αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι,
ἀπὸ ἄκραν φιλομάθειαν κινούμενοι, και βαθύτατα
συναισθανομένοι τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν των, μὲ
φιλοτιμίαν πάντοτε ἀκμαίαν και μὲ δλόθερμον
ζῆλον, ζητοῦν πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ γίνωνται τῶν
καλλιτέρων μεθόδων κάτοχοι.

Ἀντικείμενον νοστιμωτάτης κωμωδίας — κωμω-
δίας, ἢ ὁποία θὰ ἐξέβρασε παταγώδη γέλωτα
ὁμοῦ μὲ δάκρυα πικρά — θ' ἀποτελοῦσε τὸ εἶ-
δος τοῦ συστήματος και τῆς μεθόδου, ὁποῦ
εἶν' ἐνθρονισμένη μέσα εἰς τὰ σχολεῖά μας, πρὸ
πάντων τὰ δημοτικά. Διδάσκαλοι — ὅταν ἐξαι-
ρεθοῦν αἱ ἐξαιρέσεις — γυμνοὶ πάσης παιδείας
και τετραχηλισμένοι, στρεβλωταὶ τοῦ νοῦς και
τῆς καρδίας σπαρακταὶ, διοριζόμενοι, μετακομι-
ζόμενοι, κατασπαρασσόμενοι πρὸς ἱκανοποίησιν
ἀγρίων παθῶν και διὰ τῶν γνωστῶν μέσων...

Τοιοῦτον τὸ προσωπικόν, τοιαῦτα και τὰ
μέσα. Μισθοδοσία ἀξία Εἰλωτῶν και Θητῶν. Διδα-
κτήρια καταλληλότατα διὰ τὴν διαμονὴν παν-
τὸς ἄλλου ζώου, παρὰ διὰ τὸ δίπουν και τὸ
πλατυώνυχον τοῦ Πλάτωνος. Βιβλία τραγελαφε-
κά, περιζώννοντα μὲ ἄγριον μεσονύκτιον τὸν
νοῦν, και ἀνοίγοντα εἰς τὴν καρδίαν τὸ χάος

τὸ πρωτόγονον, βιβλία ἀξία νὰ θρέψουν τὰς φλόγας τῆς πυρᾶς διὰ τοὺς πατέρας των. Γλῶσσα ἀγωνιζομένη τὸν ἀνίερρον καὶ φθοροποιὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἱστορίας, τῆς ζωῆς καὶ τῆς λογικότητος· γλῶσσα στερουμένη τῶν δύο πνευμόνων τῆς, λεξικοῦ καὶ γραμματικῆς. Κακουργηματικὴ ἔλλειψις ὄλων τῶν ἄλλων μέσων καὶ ὀργάνων τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τέλος ἀποξήρανσις καὶ χέρσωσις τῆς καρδίας. Περιφρονήσις, ἐξ ἄλλου, τῆς τελειοποιούσης τὸ τῆς ψυχῆς ὄργανον — τὸ σῶμα γυμναστικῆς, καὶ ἀχρηστία τῆς τεχνικῆς ἀσκήσεως, ὅπου μεταδίδει τὸ ὠραῖον εἰς τὰ σχήματα τῶν γραμμάτων. Ταῦτα μέσα εἰς τὸ σχολεῖον.

Καὶ πάλιν, ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖον, σπανία ἐπιμέλεια καὶ σπουδὴ τῶν πολιτῶν, διὰ ν' ἀποδείξουν, ὅτι δὲν θεωροῦν τίποτε πλέον περιττὸν, παρὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀληθινοῦ πολίτου. Αμεριμνησία εἰς ταῦτα καὶ ἀπάθεια τῶν Κυβερνήσεων τσοαύτη, ὥστε ν' ἀμαυρόνη τὴν δόξαν ὡς καὶ τῶν στωϊκωτέρων φιλοσόφων. Ἀσωτεία παντὸς εἶδους στεφάνων καὶ βραδείων εἰς τὴν ἐκλεκτὴν ἀνικανότητα καὶ εἰς τὴν διακεκριμένην ἀτιμίαν. Παταγώδης, ἐπιτέλους, χλευασμὸς καὶ ἀνατροπὴ, ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν συσσωμοῦ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας, πάσης ὑγιούς ἀρχῆς καὶ παντὸς ἀγαθοῦ αποτελέσματος τῆς ἐκπαιδεύσεως· πάταγος φρικαλέος, ὅπου κηρυτίζει, ὅτι εὐρὴ ὄρθιον εἰς τὰ ἰσραὴ βάλῃ τῆς συνέσεως.

— σωρὸς τσοαύτης καὶ τοιαύτης ρυπαρίας, ὅποιου ἄρα γε συστήματος, ὅποιας μεθόδου εὐχρημα στοιχεῖα θέλετε νὰ γείνη;

Ἀπὸ τὸ ἀγιαστήριον αὐτὸ, τὸ σχολεῖον ἐτοιμάζεται νὰ ἐκβῆ μέγατι, τὸ ἔθνος. Διὰ τοιούτων ὅμως συστημάτων καὶ μεθόδων δὲν θὰ ἐξέλθουν εἰμὴ αὐτοκίνητα τινὰ ὄντα μορφῶν ἀποτροπαίων, τὰ ὅποια ὁσάκις δὲν εἶναι ὄφεις καὶ σκορπίοι, θὰ ἦναι λύκοι καὶ ἀλώπεκες, ἀλλέως κάρκινιοι θὰ ἦναι καὶ νάρκαι καὶ ἀσπάλακες.

Καλὸν σύστημα καὶ μέθοδος καλὴ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ ἦτον καθ' ἡμᾶς ἢ ἐξῆς· ν' ἀναπτύσσωνται ἀρμονικῶς καὶ βαθμηδὸν ὅλαι αἱ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου· νὰ λαμβάνεται φροντίς ὄχι μόνον διὰ τὸ πνεῦμα ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ σῶμα· καὶ πάλιν ὄχι μόνον διὰ τὸν νοῦν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καρδίαν. Ταῦτα ὡς πρὸς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ συστήματος.

Ὅσον διὰ τὴν μέθοδον ἰδίως φρονοῦμεν, ὅτι ἢ καταλληλοτέρα θὰ ἦτον ἢ παρασιατικὴ λεγομένη, δηλ. ἐκείνη, ὅπου ἐξηγεῖ τὰ πράγματα με αἰσθητὰ ἀντικείμενα καὶ μέσα. Ὁ μικρὸς μαθητῆς δὲν δύναται ἀκόμη νὰ συλλάβῃ τὰς ἀερίους ἐννοίας τῶν ἀντικειμένων, τὰς ἀφρημένας ιδέας. Αὐτὸς δέχεται τὰς παραστάσεις αὐτῶν· μάλιστα οὔτε τοῦτο καθ' αὐτὸ, ἀλλὰ τὰς ἀτομικὰς τῶν ἐντυπώσεις. Ἐχει εἰς τὸν νοῦν του λ. χ.

τὴν ἐντύπωσιν τῆς οἰκίας· μάλιστα τῆς οἰκίας ἐκείνης ἐκεῖ. Δὲν ἐννοεῖ παρά ὅ,τι καθαρὰ βλέπει, χρώματα, σχήματα ὅ,τι τοῦ κτυπᾶ εἰς τὸ μάτι, ἔσθ' αὐτὶ· καὶ ἰδίως ὅ,τι τοῦ κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν περιέργειαν· ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὰς πρώτας ἀθώας χρείας του καὶ μὲ τὰς πρώτας χαράς καὶ λύπας του.

Τὸ εἶδος πάλιν τοῦτο τῆς παραστατικῆς διδασκαλίας, νὰ ἐνεργῆται εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐξυπνᾶ καὶ νὰ ἐκτυλίσσεται ἡ αὐτεργεῖα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ, δηλ. οὕτω πως αὐτὸς νὰ ὀδηγῆται μ' ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις, ὥστε ὁ ἴδιος νὰ εὐρίσκη μὲ τὸν νοῦν του ὅ,τι πρόκειται νὰ διδαχθῆ· καὶ ἔτσι νὰ διδάσκη αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν του. Εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον καταλληλοτάτη εἶναι ἡ εὐρετικὴ ἢ μαιευτικὴ λεγομένη μέθοδος· ἡγουν ἡ μέθοδος, ὅπου, ὡς ἐπιτηδεῖα μαμμῆ, μὲ προφύλαξιν ἐκβάλλει ἀπὸ τὴν μήτραν τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ μαθητοῦ μίαν μίαν τὰς ἐκφράσεις καὶ τὰς ιδέας.

Ὁ τοιοῦτος δὲ τρόπος τῆς διδασκαλίας νὰ ἐνεργῆται συνδιδασκτικῶς καὶ ὄχι ποτὲ ἀλληλοδιδασκτικῶς. Ἡ στρεβλωτικὴ ἀλληλοδιδασκτικὴ, ὅπου ὅλον ἐχομεν εἰς χρῆσιν, νὰ καταργηθῆ τὸ ἐγρηγορώτερον.

Σκοπὸς πάλιν τοιαύτης μεθόδου νὰ ᾖναι, ν' ἀποκτηθοῦν ἐννοιαι καὶ ἰδέαι τῶν πραγμάτων καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν ἀκριβῆς καὶ συστημα-

τοποιημένοι, καὶ συναισθήσεις αὐτῶν βαθεῖαι, καὶ πεποθησεις ἀπὸ τὰς ἀκλορήτους.

Ν' ἀναπτύσσεται δὲ παραλλήλως καὶ ἡ δύναμις τῆς βουλήσεως καὶ νὰ διευθύνεται πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς σκοποὺς. — Εἰς ἓνα λόγον νὰ βασιλευῇ εἰς τὰς γνώσεις λογικότης, καὶ σκοπιμότης εἰς τὸ προαιρετικόν.

Ἄλλ' εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ ἐφαρμοσθῆται αὕτη μέθοδος, ἀνδρὸν ἦναι κατάλληλον καὶ τὸ κύριον ὄργανον πάσης διδασκαλίας, ἡ γλῶσσα, τὰ βιβλία. Ἐπομένως χρεῖα ἀπαραίτητος ν' ἀποκτήσῃ τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσάν των, τὴν γλῶσσαν, ὅπου ληστρικῶς τοὺς καταστραγγαλίζουν οἱ λογιώτατοι. Εἶν' ἐντροπὴ διὰ τὸ ἔθνος νὰ μὴ συνταχθῆ ἀκόμη τὸ λεξικὸν καὶ ἡ γραμματικὴ αὐτῆς. Ἄλλ' ἐν τοσοῦτῳ νὰ συνταχθοῦν καὶ βιβλία διδακτικὰ μεθοδικά.

Δὲν πρέπει νὰ παραλειφθοῦν καὶ τινες ὡς δευτερεύουσαι ὑπολαμβάνόμεναι καὶ παραμελούμεναι ἐμπειρίαι, ὡς ἡ καλλιγραφία καὶ ἡ ἰγρογραφία.

Ἐπίσης γυμνοὶ καὶ τετραχιλισμένοι εἶναι οἱ τοῦχοι καὶ τὰ τραπέζια τῶν σχολείων ἀπὸ χάρτας, ὑδρογείους σφαιρας κ.τ.λ.

Καὶ ἔτσι ἐνῶ μὲ τὰ γράμματα μορφόνεται ὁ νοῦς, νὰ κανονίζεται συγχρόνως ἡ φαντασία καὶ νὰ ρυθμίζεται τὸ αἶσθημα καὶ νὰ δια-

ευεργετικάς έντυπώσεις τῶν ἔργων τῶν ὀρειῶν τεχνῶν.

Ἐν γένει ἡ διδασκαλία σκοπὸν νὰ ἔχη τοιοῦτον, ὥστε διὰ τῶν γνώσεων νὰ ἐκτυλιχθῆ καὶ δυναμωθῆ ἡ λογικότης, νὰ διαπλάττωνται δε τοιαῦται κλίσεις καὶ νὰ ὀριμάζουσι αὐταὶ εἰς τοιαύτας πράξεις, ὥστε καὶ αἱ μὲν καὶ αἱ δὲ νὰ ἔχουσι χρησιμότητα καὶ σκοπιμότητα κοινωνικὴν.

Πρὸς τοῦτο ἀναγκαιότατον εἶναι ἐπανειλημμένως, νὰ δείχεται καὶ ν' ἀποδείχεται ὁ ὕψηλός σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὁ σκοπὸς ὁ ἱερός τῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς πρὸς τὸν μεγαλοδύναμον τοῦτον κάτοικον τῆς γῆς.

Ἄλλὰ τίποτε δὲν εἶναι τόσον δραστήριον εἰς τὸ νὰ ἐξαναφθῆ ἡ φιλοτιμία καὶ νὰ ἐκτυλιχθοῦν καὶ ἀνθοβολήσουσι αἱ δυνάμεις τοῦ μαθητοῦ, ὅσον τὸ νὰ βλέπη, ὅτι διὰ τὰ προτερήματα καὶ διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφήν του τοῦ ἐτοιμάζει περιλάμπρα βραβεῖα καὶ στεφάνους καὶ τιμὰς καὶ ἀμοιβὰς ὄχι μόνον τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ ἔξω ἔπειτα ἡ κοινωνία.

Τοιαύτη διδασκαλία καὶ τοιαύτη μέθοδος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῆ, ἐὰν δὲν γίνῃ σπουδαιοτάτης φροντίδος, ἀντικείμενον τὸ κύριον ὄργανον αὐτῆς, τὸ ἀνεκτίμητον ὄργανον τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν θνητὸν, ὁ πυρῶδης καὶ ἐμψυχὸς τεχνουργημένος ἀπὸ ἐκεῖνος, τὸ ἐξάισιον νεῦρον τοῦ ἀνθρώπου.

Η ΓΛΩΣΣΑ

Μὲ τὴν δημοτικὴν ταύτην γλῶσσαν οὐνηρμόσθησαν εἰς ἔρωτά οἱ γονεῖς μου, καὶ τοῦς γλυκεῖς φθόγγους της ὅταν ἤκουσε μ' ἐσὺ λαβερ ἡ μήτηρ μου. Αὕτη λοιπὸν ἡ δημοτικὴ μου συνήγησεν εἰς τὴν γέννησίν μου, καὶ εἶναι αἰτία τῆς ζωῆς μου. Ἄλλ' ἡ δημοτικὴ αὕτη προσέει μ' ἔμβαση εἰς τὴν ἐπιστήμην, διότι διὰ μέσου αὐτῆς ἐδιδάχθην . . . (Ὁ πλάστης τῆς γλώσσης καὶ τῆς ποιήσεως τῆς Ἰταλίας.)

Τεράστιον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι ἡ γλῶσσα. Ἡ γλῶσσα, ὅπου εἶναι εἰς χρῆσιν εἰς τὰ σχολεῖα, ἡ γλῶσσα τῶν βιβλίων δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα, ὅπου εἰς χρῆσιν ἔπρεπε νὰ ἦναι. Ἄλλη εἶναι ἡ γλῶσσα, ὅπου ἀκούει τὸ παιδί ἀπὸ τὴν μητέρα, καὶ ἄλλη ἐκείνη, ὅπου ἀκούει ἀπὸ τὸν παιδευτὴν ἄλλην ἀκούει εἰς τὴν ἀγοράν, ἄλλην εἰς τὸ βιβλίον ἀναγινώσκει ἄλλη τῆς συναναστροφῆς ἡ γλῶσσα, τῆς Ἐκκλησίας πάλιν ἄλλη. Τοῦτο εἶν' ἓνας ἐμφύλιος πόλεμος γλωσσικός· εἶναι κοινωνικὴ ἀντίφασις ἡ κοινωνία ἀρνεῖται τρανὰ τὸν ἑαυτὸν της.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΡΕΣ ὅτε ὁ μικρὸς μὴθητής κάθηται εἰς
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ 3

τὸ θρανίον τοῦ σχολείου, καὶ ἀκροάζεται, εἶναι ὦραι ἱεράς γενέσεως διὰ τὸν νοῦν καὶ διὰ τὴν καρδίαν του. Πρόκειται νὰ ἐκτυλιχθοῦν τὰ ἔμβρυα τῶν πρώτων ἰδεῶν καὶ τῶν πρώτων αἰσθημάτων. Ἄλλ' ἀντὶ, μὲ κάθε τρόπον, νὰ διευκολυνθῇ ἡ τοιαύτη ἐκτύλιξις, ἐξ ἐναντίας παρεμποδίζεται, καὶ τὰ ἔμβρυα ταῦτα θλίβονται καὶ καταστρέφονται, ὑποκάτω ἀπὸ τὸν μέγαν καὶ βαρὺν ὄγκον ἑνὸς μεγάλου πλήθους ἀσυνήθων καὶ ἀκατανοήτων ἐκφράσεων, λέξεων, φράσεων, σχηματισμῶν, ὁποῦ πρώτην φοράν ἔρχονται νὰ κτυπήσουν εἰς τὰς ἀθώας ἀκοὰς τοῦ παιδίου.

Διὰ τοὺς λογιωτάτους πολλοὶ ἐσφαλμένοι ἰδέαι καὶ προλήψεις ἔχουν σπάνια θέληγτρα, διότι πολλὰ δικαιώματα ἐξασκεῖ ἐπάνω των ἡ ἐπιπόλαιος εὐφυΐα. Δὲν θέλουν νὰ ἐννοήσουν τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ πραγματικοῦ, τοῦ ζωντανοῦ στοιχείου. Δὲν θέλουν νὰ καταλάβουν, ὅτι κατὰ τοσοῦτον, ἔχει ἀξίαν πᾶσα λέξις, καθόσον κάμνει εὐκολώτερα κ' ἐργηγορώτερα τὸ ἔργον της, καθ' ὅσον εἶναι νοητή· ὅτι ἡ λέξις εἶναι νόμισμα, καὶ ὅτι κατὰ τοσοῦτον ἔχει ἀξίαν ὅσον μεγαλειότερα ἡ κυκλοφορία του. Κατάκαρδα λυποῦνται καὶ τοὺς φονεῦει ὁ στοχασμὸς, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν οὐδὲ πρέπει, νὰ ἐπαναφέρωμεν τῶν παλαιῶν τὰς τριήμες, τὰ ἀόρατα, τὰ ἀκόρτια, τὰς ἀσπίδας, τὰ ἀπαρέμφατα, τὰς δοτικὰς τοὺς

μέλλοντας, καὶ τὰ τοιαῦτα γλωσσικὰ τέρατα.

Ἄλλ' ἐνῶ δὲν ἐκτιμοῦν τὸ πραγματικόν, τὸ ὑπάρχον, τὸ λογικόν, οὐδὲ τὴν ἱστορίαν θέλουν ποσῶς νὰ ἐξετάσουν. Ἄν τοῦτο ἔκαμναν θὰ ἐπέθοντο, ὅτι αἱ γλωσσικαὶ μεταβολαὶ καὶ ἀναπλάσεις δὲν ἔχουν ποσῶς τὰς πηγὰς των εἰς τὰ κατὰξηρα καὶ μουχλισμένα καλαμάρια τῶν σχολαστικῶν, ἀλλὰ εἰς τὰ μεγάλα ρεύματα καὶ εἰς τὰς μεγάλας κινήσεις καὶ μεταμορφώσεις τῶν κοινοῶν.

Αἱ παλαιαὶ κοινωνίαι ἦσαν ἐσχισμέναι εἰς δύο, εἰς δούλους καὶ εἰς ἐλευθέρους. Οἱ ἐλεύθεροι ἦσαν ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶχαν δικαίωμα νὰ ἔχουν χεῖλη, νὰ ὀμιλοῦν. Αὐτοὶ ἦσαν ἡ πολιτεία. Οἱ δούλοι ἦσαν τὰ ἄλλαλα πρόσωπα· ἐκράτουν τὸν τόπον τῶν σημερινῶν μηχανῶν. Οἱ ἐλεύθεροι ἐκεῖνοι, οἱ ὀλίγοι εἶχαν προνομιοῦχον γλῶσσαν, τὴν τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Λατίου. Αἱ Ἀθηναί, ἡ Ῥώμη ἐτυράννουν μέγαν πληθυσμὸν τῆς ἀνθρωπότητος· ἡ Ἀττικὴ, ἡ Ῥωμαϊκὴ γλῶσσα ἐτυράννουν μέγαν πληθυσμὸν γλωσσῶν. Εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν γλωσσῶν μοναρχία ἐβασίλευε καὶ δεσποτισμὸς. Τυραννίδας τῆς ἡ Οἰκουμένη εἶχε τὰς δύο ἐκείνας γλώσσας.

Ὅταν ἦλθεν ὁ θεάνθρωπος, τότε ἐκηρύχθη τὸ μέγα ἐκεῖνο κήρυγμα τὸ νέον· οὐκ ἐνὶ Ἰουδαίος οὐδὲ ἑλλήν, οὐκ ἐνὶ δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος, καὶ

ποιας θείας ἀγαλλιᾶσεως. Τότε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατέβη εἰς τοὺς ἀποστόλους τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ καθιέρωσε τὴν χειραφέτησιν ὅλων τῶν γλωσσῶν.

Τότε ἤρχισαν νὰ παρακμάζουν αἱ παλαιαὶ ὀλιγάριθμαὶ γλώσσαι, καὶ ἤρχισαν νὰ δίδουν σημεῖα ζωῆς αἱ νεώτεραι δημοτικαί. Τότε ἤρχισαν νὰ καθιερώνονται αἱ γλώσσαι αἱ ἀπὸ ὅλους ἐννοούμεναι. Τότε, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἀνεφάνη ἡ ἀναλυτικότης εἰς τὰς γλώσσας. Τότε ἀνεφάνησαν νέαὶ λέξεις, νέα ἑκφράσεις, σχηματισμοὶ νέοι, τῆς νεωτέρας ζωῆς γεννήματα, ἐκφραστικώτεροι, παραστατικώτεροι ἀπὸ τὰς προτέρας καὶ ῥοητότεροι διὰ τὰς νεωτέρας κοινωνίας.

Αἱ μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας αἱ γλώσσαι ἔλαβαν, δὲν εἶναι ἀποτελέσματα ἀφροσύνης, ἰδιοτροπίας ἢ συμβεβηκότος, ἀλλὰ κανονίζονται ἀπὸ γλωσσολογικοὺς νόμους, ἀπὸ τὰς ῥηθείσης ἀρχᾶς τῆς εὐκολίας εἰς τὴν προφορὰν καὶ εἰς τὴν κατανόησιν, καὶ ἀπὸ τοὺς κανόνας τῆς ἀπλοποιήσεως, ἀνλυτικότητος καὶ ἐκφραστικότητος. Ἐπομένως αἱ μεταβολαί, αὐταὶ μὲ ὑπερβολικὴν ἐλαφρότητα ὀνομάζονται φθοραί· αὐταὶ πρέπει ἀδιστακτικῶς νὰ θεωρῶνται ὡς καλλιτεγεῖσεις καὶ τελειοποιήσεις. Αἱ προθέσεις πρὸς ἑκφρασιν τῶν διαφόρων πτωσεῶν, τὰ βοηθητικὰ πρὸς ἑκφρασιν τῶν διαφόρων χρόνων, τὰ μόρια

πρὸς ἑκφρασιν τῶν διαφόρων ἐγκλίσεων κ.τ.λ. εἶναι τόσα στοιχεῖα εὐκολίας ἐκφράσεως, καὶ ἐπομένως στοιχεῖα χρησιμότητος καὶ τελειότητος γλώσσης.

Καὶ τῆς νεοελληνικῆς ὁ ὄργανισμὸς εἶναι ὅμοιος μ' ἐκεῖνον τῶν ἄλλων νεωτέρων γλωσσῶν, καὶ ἰδίως τῶν νεολατινικῶν, καὶ χωριστὰ τῆς Ἰταλικῆς. Καὶ εἰς τὴν νεοελληνικὴν, παρατηροῦμεν τὸν αὐτὸν μηχανισμὸν τῆς ἀπλουστεύσεως, τῆς ἀναλύσεως εἰς τὰς πτώσεις, εἰς τοὺς χρόνους, εἰς τὰς ἐγκλίσεις· τὴν ἐμφάνισιν νέων λέξεων, νέων ἐκφράσεων, παραστατικωτέρων ἀπὸ τὰς παλαιὰς, γεμάτων ἀπὸ ζωῆν, δύναμιν. "Ὅχι πλέον ὕδωρ, ἀλλὰ νερό· ὄχι πλέον οἶνος, ὀφθαλμὸς, σελήνη, ἀλλὰ κρασί, μάτι, φεγγάρι· ὄχι πλέον τοῦ λέοντος, ἀλλὰ τοῦ λεονταροῦ· ὄχι πλέον ἐφίλου, ἀλλὰ ἐφιλοῦσα· ὄχι γράψω, γέγραφα, γράψαμι, ἀλλὰ θά γράψω, ἔχω γράψει, ἄμποτε νὰ γράψω· ὄχι πλέον τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Κάποτε αἱ εὐκολαί, ὅπου παρουσιάζουν αἱ νεώτεροι γλώσσαι, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ νεοελληνικὴ, ὡς πρὸς μερικοὺς τύπους, εἶναι πολλῆς προσοχῆς ἄξια. Χρειάζεται π. χ. ἰδιαίτερα μελέτη διὰ νὰ μάθη κανεὶς νὰ μεταχειρίζεται τὰς ἀντωνυμίας, αἰ, ἡ, δ, καὶ ἡ νεοελληνικὴ τὰς ἐκφράζει μὲ τὸ ὁποῖ, μῆριον ὑπηρετικώτατον, τὸ ὁποῖον, ὑποκρινόμενοι ὑπερβολικῶς ἐπισημασθέντα, ὅπου δὲν ἀρμόζει εἰς ἡμᾶς,

βαρβάρως τὸ ἀποκρούμεν ὡς βάρβαρον τάχα, καὶ γινόμεθα ἀξιοκωμώδητοι, διότι ἀντίστοιχον μόριον μὲ αὐτὸ ἔχουν οἱ Ἴταλοι τὸ che, οἱ Γάλλοι τὸ que, οἱ Ἀγγλοὶ τὸ that καὶ οἱ Γερμανοὶ τὸ ~~es~~ καὶ οἱ Γερμανοὶ, οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἴταλοι εἶναι εἰς ταῦτα ὀλίγοντι λεπτότεροι ἀπὸ ἡμᾶς. Κάποτε πάλιν χρειάζεται ὁλόκληρος πραγματεία διὰ νὰ καταστρωθοῦν ὅλοι οἱ τύποι ἑνὸς θέματος τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς, ὡς οἱ τοῦ ἔχον ἑνὸς ἢ σημερινῆ γλῶσσα ἔχει τὸ πλεονέκτημα, νὰ τοὺς ἐκφράξῃ μὲ ὀλιγωτάτους σχηματισμούς.

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν ὀργανισμόν τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν, τῶν γλωσσῶν τῶν νεωτέρων ὁ ὀργανισμὸς, ἀλλ' ἐξασκεῖ καὶ μεγάλην ἐπιφρόνην ἐπάνω εἰς τὸν πολιτισμὸν τὸ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον τῆς γλώσσης εἶδος. Ἐν ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς παρακμῆς τῶν παλαιῶν κοινωνιῶν, ἦτον ἡ διάκρισις εἰς ἐλευθέρους καὶ δούλους· καὶ ἐν πάλιν ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς διακρίσεως αὐτῆς ἦτον ἡ γλῶσσα· λοιπὸν καὶ ἡ τοιαύτη γλῶσσα ἦτον στοιχεῖον παρακμῆς, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ἰσοπολιτείας στοιχεῖον. Καὶ ἡ γλῶσσα κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἦτον αἰτία τῆς βυζαντινῆς στασιμότητος· καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι σήμερον ἐμπόδιον πρόοδου εἰς ἡμᾶς. Καθὼς ἐξ ἐναντίας ἄρχισαν νὰ ἐκβαίνου ἀπὸ τὸ στασιμὸν

αἱ νεώτεροι κοινωνίαι, ἀμα ὁ Ἀλιγχιέρης, καὶ ἄλλοι μεγαλοφρεῖς θιασῶται τῆς νέας ζωῆς, ὑψώσαν δυνατὴν φωνὴν ὑπὲρ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν. Καὶ τὴν ἐδικὴν μας ἀναγέννησιν κυρίως ἡ γλῶσσα τὴν ἐπροετοίμασεν· οἱ Κορνάροι, τὰ γεμάτα ζῶν κλέφτικα τραγούδια, οἱ Μηνιάται, οἱ Φεββαῖοι, οἱ Σολομοὶ . . .

Τοιαύτη ἡ νεκρὰ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν σκοποτόνομεθα ν' ἀναστήσωμεν. Τοιαύτη καὶ ἡ ζωντανή, τὴν ὁποίαν εἶναι ἡ ζωὴ μας νὰ ἐνταφιάζωμεν. Τὸ μᾶλλον ἀξίον γέλωτος εἶναι, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀρχαιομανία δὲν προέρχεται ἀπὸ αἴσθημα θαυμασμοῦ διὰ τᾶριστουργήματα τῶν προγόνων, ἀλλὰ ἀπὸ ταπεινὸν πνεῦμα τυπικότητος· ἀπὸ κάποιαν ἰδιαιτέραν κλίσιν καὶ μανίαν διὰ πᾶν ὅ,τι δὲν συνδέεται πλέον μὲ τὴν ζῶν καὶ μὲ τὴν ὑπαρξίν· διὰ πᾶν ὅ,τι ἐκβάλλει ἀποφρῶν θνησιμαίου καὶ νεκροταρείου· διὰ τὰ πτώματα τῶν ἀπαρεμφάτων, διὰ τὰς μούμιας τῶν μελλόντων, διὰ τὰ ἀψυχα λείψανα τῶν μετοχῶν.

Καὶ ἔτσι παρατηροῦμεν τὸ τερατῶδες τοῦτο· ἐνῶ ἄλλοι λαοὶ, κάπως περισσότερο ἀπὸ ἡμᾶς πολιτευμένοι, μὲ τόσην υἱκὴν φιλοστοργίαν περιποιοῦνται τὴν γλῶσσάν των τὴν ὀμιλουμένην, ἡμεῖς, ὡς ἄλλοι μητραλοῖαι, βαρβαρικώτατα τὴν περιφρονοῦμεν. Τί ἄλλο δὲ παρά ἀχαριστία εἶναι ἡ τοιαύτη πε-

μᾶς ἐναντίσεν εἰς τὴν κοιτίδα, ὅπου μὲ τὰ παραμύθια τῆς μᾶς ἐδιασκέδασεν, ὅπου μὲ τὰς διδαχὰς τῆς ἀπὸ τὸν ἄμβωνα μᾶς ἀνύψωσε, καὶ ὅπου μὲ τὰ τραγούδια τῆς τὰ δημοτικὰ καὶ μετὰ τοὺς ὕμνους τῆς μᾶς ἐνθουσίασε διὰ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὡς ἥρωϊς μᾶς ἐλευθέρωσε.

Περιφρονεῖται τὸ πολύτιμον τοῦτο ὄργανον τῆς λαλιᾶς, χωρὶς νὰ ἐξετασθῇ ἀκόμη ὁ ὀργανισμὸς τοῦ μὲ τὴν βαθύτητα, ὅση εἶναι ἡ ἀξία του. Ἐάν ἐστρέφοντο ἐξεταστικὰ βλέμματα ἐπάνω τῆς, θὰ ἐφαίνετο, ὅτι εἶναι ἐπιμελείας μεγάλης ἀξία. Θὰ ἐγίνετο ὀλοφάνερον, ὅτι εἶναι ἰσόχειλα γεμάτη ἀπὸ πλῆθος λέξεων παραστατικωτάτων, φράσεων ζωηροτάτων καὶ δυνατωτάτων, παροιμιῶν βαθυτάτων καὶ νοστιμωτάτων· γεμάτη ἀπὸ δημοτικὴν ποίησιν παθητικωτάτην, ἀφελεστάτην καὶ φιλελευθερωτάτην, ὅτι ἔχει ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν συντάξεως καὶ τεραστίαν συνθέσεως εὐκολίαν, καὶ ὅτι τέλος εἶναι μία τῶν ἐκφραστικωτέρων καὶ ἁρμονικωτέρων καὶ ἐκλεκτοτέρων γλωσσῶν, ὅπου νὰ ὑπάρχουν εἰς τὴν σφαιραν.

Κατὰ πόσον δὲ, τοιαύτη ἐνῶ εἶναι ἡ νεοελληνικὴ αὕτη γλῶσσα, ἀντιπροσωπεύει κοινωνικότητα ἀνωτέραν τῆς παλαιᾶς, κατὰ πόσον ἡ γλῶσσα ὑπηρετεῖ κάλλιον παρὰ ἡ ἀρχαία τῆς γλώσσῆς τὸν σκοπὸν τὸν ὑψηλὸν, καὶ κατὰ πόσον καὶ διάφοροι ἀλλοιώσεις, ὅχι μόνον δὲν εἶναι φθό-

ρᾶι, ἀλλὰ ἀναζωωτικαὶ τροποποιήσεις καὶ τελειοποιήσεις, καὶ ὅτι συνάμα αὗται ὑπάρχοντα εἰς κανόνας, ὅπου ἀποβρέουν ἀπὸ νόμους σταθεροῦς, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦν τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου ὅλου· ταῦτα θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δεῖξωμεν εἰς χωριστὸν σύνθεμα περὶ τοῦ πνεύματος τῆς γλώσσῆς. Αὐτὸ θὰ χωρίζεται εἰς τρία μέρη, εἰς φωνολογίαν, εἰς λεξικὸν καὶ εἰς ῥυθμολογικὸν, καὶ θὰ ἐξετάζη τὴν λέξιν α. ὡς φωνήν, β'. ὡς ἔννοιαν καὶ γ'. ὡς ῥυθμοῦ στοιχεῖον.

Συμπεραίνομεν καὶ λέγομεν, ὅτι ἀφ' οὗ τὸ κυριώτατον ὄργανον πάσης ἐρμηνείας εἶναι ἡ γλῶσσα, πρέπει αὕτη τὸ ταχύτερον νὰ καθαρισθῇ, νὰ κανονισθῇ καὶ νὰ καθιερωθῇ, πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, μὲ τὸ νὰ συνταχθοῦν εἰς αὐτὴν κυρίως εὐμέθοδα διδακτικὰ

BIBLIA

Βεβαίως, ὅτι ἡ ὑπαρξίς τοῦ καλοῦ βιβλίου δὲν πρέπει νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑπαρξίς τοῦ καλοῦ πολίτου. (Μίλτωρ).

Τὴν βαθεῖαν ταύτην ἀλήθειαν ἐβεβαίονεν ἐκεῖ-
 ὅπου ὑψηλὰ ἐτραγούδησε τοὺς πρῶ-
 τῶν ἰσοκράτους, τοῦ πρωτοπλάστου ζεύγους μέ-

σα εἰς τὴν ἐδέμ· καὶ ἐπρόσθετεν, ὅτι τὸ νὰ φονεύσῃ τις ἄνθρωπον δηλοῖ ν' ἀφανίσῃ λογικὴν οὐσίαν, τὸ δὲ νὰ πνίξῃ καλὸν βιβλίον δηλοῖ νὰ φονεύσῃ τὸ λογικὸν αὐτό.

Πνιγμὸς τῶν καλῶν βιβλίων εἶναι βέβαια, ὅταν ταῦτα ὑποσκελίζονται ἀπὸ τὰ κακά. Πνιγμὸς τῶν καλῶν βιβλίων εἶναι, ὅταν, ἀντὶ τούτων, ὑπερισχύουν τὰ ἀχρεῖα, εἰς πᾶσαν βιβλιοθήκην κ' ἐπάνω εἰς πᾶσαν τράπεζαν, καὶ ἰδίως εἰς τὸ σχολεῖον τὸ δημοτικόν. Πνιγμὸς τῶν καλῶν βιβλίων εἶναι ὅταν τὴν Γραφὴν πλακόνει ὁ Βολταίρ, καὶ τὴν Νέαν Διαθήκην ὁ Φενάν, τὸν Πλούταρχον τὸ μυθιστόρημα, καὶ τὸν Σολομὸν, τὸν Ζαλακώσταν· τὸν Παράσχον, τὸν Μαυρογιάννην, τὸν Βαλαωρίτην οἱ τόσοὶ Ἐξαρχόπουλοι... Πνιγμὸς εἶναι καὶ ὅταν δὲν ἤμποροῦν νὰ φανερωθοῦν καλὰ καὶ εὐμέθοδα διδακτικὰ βιβλία, γραμμένα εἰς τὴν ὀμιλουμένην καὶ ἐνοουμένην γλῶσσαν, καὶ δὲν ἤμποροῦν, διότι ὑπερισχύουν τὰ ἄθλια καὶ κακοςύντακτα καὶ ἀμέθοδα.

Ὅλα σχεδὸν τὰ εἰς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων διδακτικὰ βιβλία κάμμιαν δυσκολίαν δὲν θὰ εἴχαμεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι πρὸς χρῆσιν δημοτικῶν σχολείων εἶναι, ἂν μόνον μᾶς ἐπιθυρῖζετο, ὅτι τοῦτο λέγεται κατ' εὐφημισμὸν. Καὶ τῷ ὄντι, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ καταβληθοῦν μεγάλα προσπάθειαι πρὸς καταρτισμὸν βιβλίων ἀκατά-

λληλοτάτων διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἀδύνατον θὰ ἦτον νὰ συνταχθοῦν ἄλλα παρὰ τὰ συνήθη καὶ ἐπιγραφόμενα « πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ». Θὰ ἐπίστευε κανεὶς, ὅτι πρὸς σύνταξιν τῶν βιβλίων τούτων ἐσυνεργάσθησαν ἀρμονικώτατα καὶ πεισματωδέστατα ἡ ζωώδης ἀκρίσια μὲ τὴν λαβυρινθώδη ἀμεθοδίαν, ἡ κεφαλαγωγικὴ ἀταξία μὲ τὴν τυμβωρύχον σχολαστικότητα, καὶ μὲ τὴν ἀφιλοκαλίαν τὴν κτηνώδη ἢ ἀπονία καὶ ἡ ἀναισθησία ἢ παγερά.

Τῷ ὄντι, τὰ συστατικὰ τῶν, κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, μόνον διδακτικῶν τούτων βιβλίων εἶναι γλῶσσα ἀκατάλληλος, κακὴ ἐκλογή τῆς ὕλης, ἀφηρημένα ἰδέαι, ἀρετολογίαι, θεωρίαι, γενικότητες, ὀρισμοί, σχήματα λόγου ἀσυνήθη, μεταφοραὶ καὶ προσωποποιήσεις δυσκολονόητοι· ὕλη αὐτὴ ἥτις ποσῶς δὲν στολιζέται οὔτε ἀπὸ τὰ χρώματα καταλλήλου φαντασίας, οὔτε χλιαίνεται ἀπὸ αἶσθημα ἀνάλογον.

Ἀταξία πάλιν εἰς τὴν διάθεσιν τοιαύτης ὕλης. Δὲν λαμβάνεται διόλου ὁ κανὼν, νὰ προχωρῇ ὁ μαθητὴς ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τὰ ἀγνωστα, ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητὰ, ἀπὸ τὰ εὐκόλα εἰς τὰ δύσκολα. Ἐδῶθεν συμβαίνει τὸ ἐξῆς· ἐνῶ εἰς τὸ γινώριμον καὶ εἰς τὸ σύνηθες ἀνοίγεται ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία τοῦ μαθητοῦ, ἐξ ἐναντίας ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀμόρφου ὄγκου τόσης ἀτάκτου

ἄλλης ἐξαφνίζει τὰς ἰδέας, κατὰ τὴν πρώτην γέννησίν των, τὰς συγχύζει καὶ τὰς φονεύει.

Κατάλληλα, κατὰ τὴν κρίσιν μου, διδακτικὰ βιβλία διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα θὰ ἦσαν, ἂν ἐπυνατάσσοντο εἰς τὴν ἐκλεκτὴν καθωμιλημένην γλῶσσαν· ἂν ἡ ὕλη ἦτον οὕτω πως καταταγμένη, ὥστε νὰ ἦναι πρῶτα τὰ γνωστὰ κ' ἔπειτα τὰ ἄγνωστα· ἐμπρὸς τὰ εὐκολώτερα, καὶ τὰ δυσκολώτερα κατόπιν. Ν' ἀποφεύγωνται αἱ ἀφηρημέναι ἰδέαι, καὶ αἱ ἀρετολογίαι, διότι στεριεύουν τὸν νεαρὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Τὸ ὕφος νὰ στολιζέται μὲ κάποιαν φαντασίαν καὶ μὲ κάποιον αἶσθημα νὰ θερμαίνεται, κατὰ τὸ αἶσθημα καὶ τὴν φαντασίαν τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.

Ἰδίως, ἐπειδὴ στερούμεθα πρὸ πάντων βιβλίου δι' ἀνάγνωσιν κυρίως, κατάλληλον τοιοῦτο θὰ ἦτον ἂν περιεῖχε κατὰ ομάδας καὶ κατὰ τάξεις ὀνόματα διαφόρων ἀντικειμένων, καὶ ἤρχιζεν ἀπὸ τὰ μᾶλλον γνωστὰ καὶ αἰσθητὰ καὶ κινουντα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παιδίου, καὶ ἐπροχωροῦσε βαθμηδὸν εἰς τὰ ὀλιγώτερον γνωστὰ καὶ αἰσθητά· π. χ. ομάδας ὀνομάτων φαγητῶν, ἔπειτα ὀπωρικῶν, ἔπειτα ἐνδυμάτων, κατόπιν ζώων, πτηνῶν, ἀνθέων, φυτῶν, παιγνιδίων, ἐπίπλων· νὰ παρενθέτωνται δὲ σκορπιστὰ καὶ πλοκαὶ καὶ φράσεις συνθεμέναι ἀπὸ τὰ τοιαῦτα οὐσιαστικά μὲ ἀνάλογα ἐπίθετα καὶ ῥήματα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ ἐξη-

γούνται αἱ ἰδιότητες, αἱ ἐνέργειαι, τὰ πάθη, αἱ καταστάσεις τῶν προσώπων, τῶν ζώων, τῶν πραγμάτων.

Ὁ νεαρὸς νοῦς κουράζεται εὐκόλως. Χρειάζεται νὰ διεγείρεται ἀδιακόπως ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του. Πρὸς τοῦτο χρεῖα νὰ φεύγωμεν τὴν μονοτονίαν, καὶ τὴν ποικιλίαν νὰ ζητῶμεν. Ἐκείνη δὲ ἡ ποικιλία εἶναι εἰς αὐτὸ ἀρεστή, ἡ ὁποία ἀποβλέπει γνωστὰ ἀντικείμενα, καὶ συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ φαντασίαν καὶ αἶσθημα, διότι ὄλη ποίησις εἶναι τὸ παιδίον, καὶ φέρεται καὶ σύρεται ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς πτέρυγας.

Ἀνάμεσα λοιπὸν εἰς τὰ ὀνοματολόγια ταῦτα ἄς ἀπαντᾷ ἡ ὄρασις του, ὡς ὁάσεις, μικρά τινα τραγούδια, ποιήματα, διηγήματα σχετικὰ· π. χ. ἔπειτ' ἀπὸ τὰς ὀνομασίας τῶν ἀνθέων, ποίημα διὰ τὴν ἄνοιξιν· ἔπειτ' ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ζώων, μῦθον τοῦ Αἰσώπου· ἔπειτ' ἀπὸ τὰς ὀνομασίας τῶν καλῶν καὶ κακῶν ἀνθρώπων, τὴν διήγησιν τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Σαμαρείτου, τοῦ Ἀσώτου, ἐκλεκτὴν περικοτὴν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς, καλὰ μεταφρασμένην εἰς τὴν ἐκλεκτὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν.

Βιβλία, οὕτω πως συντεταγμένα εἰς τὴν ἐννοουμένην γλῶσσαν καὶ εὐμέθοδα, εἶναι ἀπὸ τὰ πρόγματα, ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ λείψουν, διὰ νὰ προσφῶθῃ ὁ νοῦς καὶ κυρίως διὰ νὰ πλασθῇ ἡ

εἰς βαθμὸν ἀκαταμέτρητον ἀδιάπλαστος ἀκόμα ἐλά-
ληνικὴ

ΚΑΡΔΙΑ.

... γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς
οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ
περιστεραί... (Ματθ. 10. 16).

Με πόσῃ ὑπεράνθρωπον συνθέσεως εὐτολμίαν,
ἀφίνων ὀπίσω του μακρὰν Δίσχύλους καὶ Πινδά-
ρους, παριστᾷ, μὲ τὸ θεϊκῶς φρικαλέον σύμπλεγμα
τοῦ ὄφεως καὶ τῆς περιστερᾶς, τῆς ἀνθρωπί-
νης ζωῆς τὴν τελειότητα ὁ θεάνθρωπος. Θεῖα χρί-
ση βέβαια ἔπρεπε νὰ ἦν ἐκεῖνα, ὅπου ἐμελλε
νὰ συζεύξουν τὸ ἔρπετόν τὸ φαρμακερὸν καὶ τρο-
μερὸν, ὅπου τὴν ἀνθρωπότητα ὠρράνισεν ἀπὸ τὸν
ἐπίγειον παράδεισον, ὁμοῦ μὲ ὅ,τι ἀγνότερον ἔχει
νὰ προσφέρῃ τὸ βασιλείον τῶν πτηνῶν, μὲ ὅ,τι
ἔρωτικώτερον ἐπάνω εἰς τὰ νῶτά του δύναται νὰ
ταλαντεύσῃ ὁ αἰθέρ· καὶ μὲ τοὺς ἐλιγμούς τοῦ
ζώου, ποῦ προξενεῖ ὀρθοτριχίασιν, καὶ μὲ τῆς
ἀνάκου περιστερᾶς τὸ πέταμα, νὰ διαγράψῃ τό-
σον μεγάλους δύο κύκλους τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀν-
θρώπου, ὥστε νὰ περικλείσῃ τὸ ὅλον τοῦ οὐρανοῦ
τὴν σφαῖραν, — περιοχὴν τελειοτέρου παραδείσου.
Τῷ ὄντι, θεῖα χρειάζεται προσπάθεια, διὰ νὰ

συνενωθῆ τὸ θηρίον, ὅπου ἐμφωλεῖ εἰς τὴν πρῶ-
την τερπνοτάτην κατοικίαν τοῦ θνητοῦ, καὶ εἰς
τὰ πρῶτα χωρία τῶν ἱερῶν βιβλίων, ὁμοῦ μὲ
τὸ πτηνόν, ὅπου ἐπάνω ἀπὸ τὰ νερά τοῦ κα-
τακλισμοῦ ἐφάνη νὰ πετᾷ, καὶ μὲ τὸ ῥάμφος
νὰ κρατῆ ἐλαίας φύλλον, οἰωνὸς παγκοσμίου σω-
τηρίας καὶ εἰρήνης—ὁμοῦ μὲ τὸ πτερωτὸν πλά-
σμα ἐκεῖνο, ὅπου, σύμβολον οὐρανιας χάριτος καὶ
ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης παγκοσμίου, ἔδωκε τὴν
μυρφήν του εἰς τὸ πνεῦμα, ὅταν ἀπὸ τοὺς οὐ-
ρανοῦς τοῦτο εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐκατέβαινε, καὶ
ἤκούετο βροντώδης παναρμόνιος φωνή· οὗτος ἐστὶν
ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός....

Μέγα δίκαιον τῷ ὄντι εἶχε τῆς Ναζαρέτ τὸ
θεῖον τέκνον νὰ λέγῃ ταῦτα. Τῆ ἀληθεία ἡ ζωὴ
τοῦ προσωρινοῦ τούτου κατοίκου τῆς ὑψηλοῦ
πρέπει νὰ ἦναι κρᾶμα ἀπὸ ἔδαφος καὶ οὐρα-
νόν, ἀπὸ φολίδας καὶ πτέρυγας, ἀπὸ σύρσιμον
καὶ πέταμα, ἀπὸ χολὴν καὶ ἀγνότητα, ἀπὸ
πάγον καὶ ζέσιν, ἀπὸ συριγγὸν καὶ κελάδημα.

Ὁ ὄφις εἶναι σύμβολον σοφίας καὶ φρονήσε-
ως. ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονημώτατος πάντων τῶν ἐπὶ
τῆς γῆς. Ἄλλὰ δὲν φθάνει τοῦτο μόνον· χρει-
άζεται καὶ ἡ περιστερὰ, σύμβολον τοῦ ἀδόλου
πόθου, τῆς ἀγνῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ θείου.
Δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ σοφία, δὲν ἀρκοῦσι τὰ βιβλία,

ΙΑΚΕΙΒΝΑΤΕΙΟΣ ἑλῶσαι· ἀπαιτεῖται καὶ ἡ δύνα-
ΑΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

μῆς ἐκείνη, ὅπου ἐνωμένον κρατεῖ ἄνθος μὲ ἄνθος, ἀστέρα μὲ ἀστέρα καὶ καρδίαν μὲ καρδίαν. Διὰ τοῦτο ὁ οὐρανοβάμων, ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, εἶπεν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Ὁ Παῦλος δὲν διέψευσε τὸν Πλάτωνα. Κ' ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἡ σοφία χωρὶς τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις εἶναι πανουργία.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον μυελὸς, ἀλλ' εἶναι καὶ καρδία. Ὁ μυελὸς εἶναι τὸ δοχεῖον τῶν γνώσεων, ἡ ἀφετηρία τῶν ιδεῶν. Ἡ καρδία εἶναι ἡ δεξαμενὴ τοῦ αἵματος, τῶν παθῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων· εἶναι τὸ ἐργαστήριον καὶ τὸ ὄργανον τῶν πράξεων. Εἰς τῆς διανοίας τὰ ὕψη βασιλεύει ὁ φωστὴρ τῆς υπάρξεώς μας, ἡ ἰδέα· εἰς τῆς καρδίας τὰ βᾶθη ἡγεμονεύει ἡ διευθύντρια τῆς ζωῆς μας, ἡ θέλησις.

Ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴν μόρφωσιν τοῦ νοῦ καὶ τὴν διάπλασιν τῆς καρδίας σχηματίζεται ὁ χαρακτήρ· καὶ χαρακτήρ τί εἶναι ἀκριβεστάτην θὰ λάβωμεν ἰδέαν, ἂν μόνον σκεφθῶμεν τί εἰν' ἐκεῖνο, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἔχει τεραστίαν ἔλλειψιν ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἡ εὐφυΐα σκέπτεται, συλλογίζεται, ἐπινοεῖ. Ὁ χαρακτήρ τολμᾷ, ἐνεργεῖ, πράττει. Διὰ τοῦτο τὴν εὐφυΐαν σχηματίζει ἡ ἐρημία· τὸν χαρακτήρα ἡ κοινωνία τὸν ἐργάζεται. Οἱ Ὀμηροὶ καὶ οἱ Ἀναξαγόροι, οἱ Πλάτωνες καὶ οἱ Ἀριστο-

τέλεις, οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Θουκυδίδαι εἶναι οἱ μεγάλοι νόες τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ Ἡρακλεῖς καὶ οἱ Ἐπισημοὶ, οἱ Ἀχιλλεῖς καὶ οἱ Λεωνίδαι, οἱ Θεμιστοκλεῖς καὶ οἱ Ἀλεξάνδροι εἶναι τοῦ κόσμου αἱ μεγάλαι καρδίαι.

Ὅτι ἔχει ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἱστορία μέγα καὶ βαρὺ καὶ ὀγκῶδες δὲν εὐρίσκει εἰς ποῖον ἄλλον νὰ τὸ ἀναθέσῃ, περιπαθῶς νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ, εἰμὴ εἰς τὸν χαρακτήρα. Ὁ χαρακτήρ εἶναι ἡ πολυτίμος μονάς, ἡ θυσιαζομένη διὰ τὴν ὁμάδα. Χαρακτήρ εἶναι εὐσυνείδητος, θαρράλεα, ἀδιάκοπος ἐνεργεῖα διὰ τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς ἰδέας, καθ' ὅσον αὕτη εἶναι οὐσιωδῶς ὠφέλιμος εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλιότερον ἢ ἀξίας μεγαλιότερας ὄλον. Οἱ χαρακτῆρες εἶναι οἱ μὲ τὴν συμπύκνωσιν τῶν πράξεων κατασκευάζοντες τὴν ἱστορίαν. Εἶναι οἱ ἐνθαρρύνοντες καὶ ἐξαναγκάζοντες τὰ γεγονότα νὰ ἐμφανισθοῦν. Ὀλόκληρος ἡ ῥωμαλεότης τῆς ψυχῆς φανερόνεται εἰς τὴν πράξιν, ἐπομένως εἰς τὸν χαρακτήρα. Ὀλόκληρος ἡ ἱστορία καὶ ἡ ζωὴ εἶναι στοιβάδες πράξεων. Ἡ θέλησις ἀνοίγει τὰς θύρας τῶν περιστάσεων. Τὸ θάρρος ἐκβιάζει τὰ γλυκύτατα ἐκεῖνα καὶ τῶν συμβαμάτων.

Εἶναι μερικοὶ, εἰς τὰ μέρη μας, ὅπου στοχάζονται, ὅτι ὁ χαρακτήρ πρέπει νὰ ἦναι σιδηροδέσμιος ἰδεῶν καὶ προσώπων! Ἡ γνώμη τῶν αὐτῶν ἔχει τὴν σπανίαν ἀξίαν, νὰ προξενῇ τὴν ἰλα-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ρότητα εἰς τοὺς σκεπτομένους μὲ ὀλιγωτέραν ἐπιπολαιότητα. Ἡ αἰωνιότης δὲν προκηρύσσεται μὲ τοιχοκολλήσεις. Ὅ,τι ἡ χθὲς ἐπαρουσίαζεν ὠραῖον καὶ τῆς ἱεῖρας ἀγάπης ἄξιον, ἡ σήμερον τὸ παρασταίνει ἄσχημον εἰς ἄκρον καὶ εἰς ἄκρον μισητόν. Μεταξὺ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν προσώπων τοῦ κόσμου τούτου, κατ' οὐδένα τρόπον, δὲν ἔρχεται νὰ βασιλεύσῃ οὔτε ἡ αἰωνιότης τῆς φιλίας οὔτε τῆς ἔχθρας ἢ ἀιδιότης,

Αἱ δοξασίαι τοῦ σοφωτάτου εἰς ἄκρον, τοῦ φιλοπάτριδος καὶ φιλανθρωποτάτου Σόλωνος ἦσαν ἀνώμαλοι καὶ εἰς τὰ ἔξω ἀντιφατικαί, ὅπως εἶναι ἡ πραγματικὴ ζωὴ ἢ ἀνθρωπίνη, ὅπως εἶναι αἱ διαθέσεις καὶ αἱ προαιρέσεις πάντος εὐαισθήτου καὶ εἰλικρινοῦς ἀνθρώπου, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ἡ ἱστορία. Τὸν Δισραὲλιν κατεμέμφθησαν ὡς εὐμεταβλητότατον, ὅτι ἐπαραίτησε κάθε ἀγῶνα, ὅπου πρότερον ὑπερασπίζετο· καὶ ὅμως εἶν' ἐκεῖνος, ὅπου γονατιστὴν εἶδεν ἔμπροσθέν του τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν. Ὁ Γαριβάλδης, τῆς Ἰταλίας αὕτη ἡ καρδιά ἢ μεγάλη, εἶναι σήμερον ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος, ἐνῶ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἦτον ἄλλοτε. Καὶ τ' ἀνάπαλιν ὁ Θιέρς εἶπεν αὐτὰ τὰ ἴδια λόγια· εἶμαι σήμερον δημοκρατικὸς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅπου ἤμην ἄλλοτε μοναρχικὸς. Τὸ ἔξοχον ἐκεῖνο τῆς Ἰσπανίας τέκνον, ὁ φλογερὸς ῥήτωρ, ὁ Καστελὰρ ἄλλην ἄλλοτε, καὶ ἄλλην

τώρα περὶ θανατικῆς ποινῆς ἔχει ἰδέαν. Ὁ Ροῦσσελ, διὰ τὸ ἤμισυ τῆς ζωῆς του, θρησκείαν του εἶχε τὸ δόγμα τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας, καὶ τώρα εὗρεθῃ ἀναγκασμένος νὰ γίνῃ ἀρνησὶ-θρησκός. Καὶ ὅμως ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἔξοχοι ἄνθρωποι, ἔτσι φρονοῦντες, καὶ κατὰ τὰ φρονήματά των ταῦτα ἐνεργοῦντες, δὲν δύνανται ποσῶς νὰ κατακριθῶν ἀπὸ κανένα ἀμάρτιον ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας, ὅτι ἦσαν ἀφιλοπάτριδες. Ἄρκει ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται ὅλαι ἦσαν ἀπαυγάσματα ἱερῶν πεποιθήσεων καὶ εὐγενοῦς αἰσθήματος, ὥστε νὰ μὴ κατασταθῶν εἰς τὸν τόπον των ἀνωφελεῖς.

Μὰ ἀπὸ τὰς πηγὰς, ὅπου μὲ τὰ νάματά των ποτίζουσι καὶ τρέφουσι τὸ ἐλάχιστον τοῦτο τῆς κοινωνίας, τὸν χαρακτῆρα εἶναι αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, καὶ ῥητῶς μᾶς λέγει, ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ συντηρητικώτερα στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας καὶ μεγαλοουργίας, ὑπῆρξαν πάντοτε αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις, ἃς ἦναι τὸ θρησκευμα ὁποῖον δήποτε· πόσω μᾶλλον ὅταν θρησκευμα εἶν' ἐκεῖνο, ποῦ ἀπὸ τοὺς ἀστερισμοὺς κατέβη.

Εἰς ἡμᾶς τί συμβαίνει; Δὲν εἶναι πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου νὰ ἔχουν μεγαλύτεραν ἔλλειψιν, καὶ νὰ ἦναι συνάμα καὶ ἀξιωμακάριστοι, ὅτι εἶναι τόσον ἀναίσθητοι εἰς τὴν ἔλλειψίν του αἱ καρδίαι, ὅσον ἀναίσθητοι εἰς τὴν ἔλλειψίν των αἱ θρησκευτικαί. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσα

πρόληψις και πᾶσα πλάνη εὐρίσκει εἰς ἡμᾶς καταφυγίον ἀφρονίαν, εἰς τὴν ἔλλειψιν πάσης ἄλλης πίστεως και πεποιθήσεως, πιστεύεται, ὅτι τῶν τοιούτων πεποιθήσεων ἡ ἔλλειψις πρέπει νὰ ἦναι τὸ ἀναπόφευκτον ἐξαγόμενον σοφίας βαθυτάτης.

Και ὅμως αἱ φιλοσοφώτεραι φύσεις εἶχαν και βαθυτάτας πεποιθήσεις ἧσαν και αἱ θεοφιλέστεραι. Ἀνωρθόνοντο αἱ τρίχες τοῦ Νιούτων, ὅσαι φοραῖς ὁ μεγαλοφυῆς οὗτος ἀνὴρ ἐπροσήλωνε τὸ βλέμμα εἰς τὸ στερέωμα. Ἐφάνη θυσιάζων εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὄν ὁ σοφὸς Πυθαγόρας, ἔπειτ' ἀπὸ τὴν εὔρεσιν τοῦ φερωνύμου θεωρήματος τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου. Ἐπιπτεν ἡ σμίλη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Γαλινοῦ ἐνῶ ἀνέτεμνε, και, εἰς τὴν ἔκστασιν του, ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἰατρὸς ἀνέκραζεν, ὅτι δὲν εἶναι ἔργα τύχης ἀλλὰ πανσόφου δημιουργοῦ.

Ἄλλ' αἱ πεποιθήσεις αὗται σπείρονται και ἀποκτοῦν βαθείας ρίζας μετὰ τὴν θερμὴν και βαθεῖαν μελέτην τοῦ ἀπείρου μεγαλείου τοῦ δημιουργοῦ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν θείων ἀνδρῶν. Εἰς τοὺς πολιτισμένους λαοὺς εἶναι πολλοὶ οἱ καταγινομένοι εἰς θεολογικὰς μελέτας, μάλιστα και τοῦτο εἶναι δεῖγμα και παράγων και στοιχεῖον πολιτισμοῦ. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν π.χ. ἀπὸ 5740 φοιτητὰς πανεπιστημίων οἱ 1423 εἶναι τῆς θεολογίας σπουδασταί.

Ἡμεῖς ὅμως ἐφθάσαμεν εἰς τόσον ὕψος πολιτισμοῦ, ὥστε νὰ θεωρῶμεν ἐξευτελισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας τὰς τοιαύτας σπουδάς. Εἶν' ἀπὸ τᾶλλο μέρος φανερὰ συκοφαντία, ἀν κατακρίνεται ἡ κοινωνία και ἡ πολιτεία, ὅτι δὲν ἐνθαρρύνει τὴν περιφρόνησιν τῶν τοιούτων μελετῶν και τῶν τοιούτων πεποιθήσεων. Αἶμα ἰδρῶνει χωριστὰ μία μερὶς τῆς κοινωνίας, και ἀγωνίζεται, ὡς μάρτυς, διὰ νὰ καθαρῖσῃ τὰ βάθη τῆς καρδίας ἀπὸ τὸ ἐνόχλημα τοιούτων πεποιθήσεων.

Τὸ ὕστερον ἐξαγόμενον τοιούτου ἀγῶνος, τελευταῖον καταστάλαγμα, ἀπὸ τὴν σύνθλιψιν τόσων ἐθνικῶν οὐσιῶν και δυνάμεων, ἀπορρέει εἶδός τι ὄντος, κάποια μελανὴ σκιά ἀνθρώπου, σχῆμα ἱερέως, ἀναλόγως τῆς ἐσχάτης παράμελψεώς του ἀπὸ τὴν πολιτείαν, εἰς τὸ ἔσχατον τῶ ὄντι ἥθικόν, τὸ ὅποιον εἰς τὰς ὥρας τῶν ἐθνικῶν κινδύνων ἐδειξε θάρρος και ἀνδρείαν ἀξίαν ἀνδριάντων.

Αὐτὸ ἀδίκως περιφρονεῖται, και τόσον, ὥστε μεγάλης χρησιμότητος εἶναι τὸνομά του μόνον εἰς τοὺς ἐξευγενισμένους λαοὺς, ὅταν ἀμυχανῶσι πῶς νὰ παραστήσουν τὸ τελευταῖον ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἀμαθείας. Περιπλανᾶται ὁ μαυροφορεμένος οὗτος ὑπουργὸς τοῦ Ὑψίστου, ὡς μία ζωντανὴ ἀντιλογία και τῆς πολιτείας.

Καί πάλιν τοιοῦτον ἀφ' οὗ θέλει ἡ κοινωνία καὶ ἡ πολιτεία τὸν ἱερέα, δὲν πταίει μόνος τοῦ αὐτοῦ, ἀν' ἐξ αἰτίας τοῦ περιφρονεῖται ἢ θρησκεία. Ἐν ἀπὸ τὰ αἰτία, διὰ τὰ ὁποῖα, ὅταν βεβαιώνωμεν, ὅτι ὑπάρχουν θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις εἰς ἡμᾶς, προκαλοῦμεν τὰ χαμόγελα, εἶναι καὶ τῆς θρησκείας ὁ λειτουργός. Ὁ λειτουργός αὐτὸς πρέπει νὰ εὐρίσκεται ἀναβιθασμένος εἰς ἐπιστημονικὸν ὕψος, πρέπει νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνάγκας τοῦ αἰῶνός μας. Καὶ ὁμῶς παρατηροῦμεν ὅλον τὸ ἐναντίον.

Ἡ μόρφωσις τοῦ ἱερέως θὰ ἦναι ἀνάλογος μὲ τὴν μόρφωσιν τοῦ δικηγόρου, τοῦ ἱατροῦ, τοῦ βουλευτοῦ, τοῦ καθηγητοῦ. Ἀφ' οὗ ἀκροασθῆς πολυμαθῆ καθηγητὴν εἰς τὸ Γυμνάσιον, μεταβαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκούεις ἱερέα, νὰ λέγῃ τὴν λειτουργίαν τοιοῦτοτρόπως, ὥστε νὰ μὴ βασιλεύῃ ἄλλη πεποιθήσις μέσα εἰς τὸ στῆθος σου, παρὰ ὅ,τι ὁ λειτουργός τοῦ ὑψίστου δὲν αἰσθάνεται τί λέγει. Τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην, ἀν' εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας σου ὑπάρχῃ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ὡς ἔμβρυον, ἐμβρυοκτονία βέβαια ἐξετελέσθη εἰς τῆς καρδίας σου τὰ βάθη,

Ὅ,τι χρησιμεύει πολὺ εἰς τὸν σχηματισμὸν πεποιθήσεων καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ αἰσθηματος εἶναι ἡ ἀνάγνωσις καταλλήλων βιβλίων. Ἐν ἀπὸ τὰ καταλληλότερα βιβλία εἶναι ἡ Τ-

εὐὰ Γραφή. Ἐκεῖ ὁ θιασώτης τοῦ ὠραίου εὐρίσκει θαυμασίας ὠραιότητας, ὁ φιλόσοφος τροφήν διὰ τὸν νοῦν τοῦ ἐκλεκτῆν, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ὁ ἐρευνητής δὲν θὰ στέρξῃ πολὺ εὐκολὰ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τοιοῦτον οὐράνιον ἐντρυφήμα. Οἱ Μωῦσεις καὶ οἱ Ἡσαΐαι, οἱ Ἰώβ καὶ οἱ Δαβὶδ εἶναι κορυφαὶ τόσον ὑψηλαὶ καὶ ἔξοχοι, ὥστε, μᾶλα τὰ ὑψηλὰ πετάματά της, ἀκόμη ἢ διὰ νοῖα ἢ ἀνθρωπίνη δὲν τὰς ἔφθασεν.

Εἰς τὴν ἀναζωπύρῃσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματος συντείνουσι πολὺ θρησκευτικοὶ ὕμνοι, θρησκευτικὰ τραγούδια, γραμμένα μὲ αἶσθημα καὶ φαντασίαν εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν. Ὅσοι ἐπεσκέφθησαν τὴν Γερμανίαν κατ' ἔξοχὴν θαυμάζουσι τὴν εὐεργετικὴν τῶν ὕμνων καὶ τραγουδιῶν τούτων δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς ὄχι μόνον τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν πλέον ἀδιαφόρων διὰ τὴν θρησκείαν. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι τῶ ὄντι ἡ θρησκευτικὴ ποίησις των, καὶ οἱ ἔξοχοι κατὰ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ποιηταὶ των.

Τὰ ἐκ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν καὶ ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν διδάγματα ζωοποιεῖ καὶ ἐμψυχώνει ἢ διὰ ζώσης διδασκαλία. Ἡ φωνή, τὸ σχῆμα, ἡ χειρονομία, ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου καὶ ἰδίως τοῦ βλέμματος ἐγχαράσσουσι βαθέως εἰς τὴν καρδίαν τὰς υψηλότητας ἀληθείας. Ἐξ οὗ καὶ εἰς τὴν πόλιν, εἰς κάθε χωροπούλαν τῆς

Ευρώπης, και ἰδίως τῆς Γερμανίας, ὑπάρχουν Ἰε-
ροκήρηκες και τοιοῦτοι, ὥστε κἀνεὶς ἀπὸ τοὺς
συνήθεις ἀκροατὰς νὰ μὴ δύναται νὰ πεισθῆ, ὅτι
εἶναι ἀνώτερός των εἰς τὴν μάθησιν. Οὗτοι δὲν
ἐκτυλίσσουν δόγματα και θεωρίας ὑψηλὰς . . . ἀλλὰ
τὰς αἰωνίους ἀληθείας τὰς εὐαγγελικὰς, εἰς γλῶσ-
σαν, ὅπου ὅλοι ἐννοοῦν. Καὶ ὅμως ὅλη ἡ ἐδική
μας ἐπικράτεια οὐδὲ ἓνα σχεδὸν ἔχει Ἰεροκήρυκα.

Ἄλλὰ τὸ μέγα ἐκεῖνο και ἔξοχον στοιχεῖον,
ὅπου εἶναι συμφωνότατον μὲ τὴν εὐφάνταστον
και εὐαίσθητον φύσιν τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ, τὸ
στοιχεῖον τὸ ὁποῖον, κατ' ἔξοχὴν και κατ' εὐ-
θεσίαν, συντείνει εἰς τῆς εὐμαλάκτου καρδίας τὴν
διάπλασιν εἶναι τὸ

ΩΡΑΙΟΝ

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει καθ' ἐκάστην ν'
ἀκούη κἀνὲν γλυκὸν τραγοῦδι, νὰ διαβάῃ
κἀνὲν ὠραῖον ποίημα, νὰ βλέπῃ κάμμιαν
ἔξοχον εἰκόνα, και νὰ ἐκφράῃ κάποιαν
ὠραίας ἰδέας, ἀλλέως χάνει τὸ αἶσθημα τοῦ
ὠραίου και τοῦ τελείου και τὴν πρὸς τοῦτο
τάσιν ἀμβλύνεται. (Γκαίτες).

Ἡ οὐρανια ἐκεῖνη λάμψις, ὅπου σὲ σταματᾷ,
σὲ ἀφίνει ἐκστατικόν· ἡ λάμψις ἐκεῖνη, ὅπου σε

χαροποιεῖ, σὲ ἐνθουσιᾷ, σὲ μεγαλύνει, εἶναι τὸ
ὠραῖον. Τὸ ὠραῖον εἶναι τὸ σχῆμα κάποιου γλυ-
κυτέρου ἀοράτου κόσμου ποθητοῦ· εἶναι τὸ θεῖον
τὸ ἴδιον, ὅπου φανερόνεται ὑποκάτω ἀπὸ ἐκλεκτὰς
αἰσθητὰς μορφὰς. Αἱ ἐντυπώσεις τοῦ ὠραίου εἶ-
ναι καθαρτῆρια τῆς ψυχῆς· εἶναι ἡ ἰλαρὰ ὄψις
τοῦ αἰωνίου και τοῦ τελείου.

Ἐμπροσθεν τοῦ ὠραίου ἡ καρδία ἐμβαίνει εἰς
λουτρόν· ἐκβαίνει ὡς ἀπὸ κολυμβήθραν Σιλωάμ.
Ἐμπρὸς εἰς τὰς μορφὰς τῆς ὠραιότητος στεκο-
μένη ἡ ψυχὴ ἀποσπᾶται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπὸ
τὰ γῆινα, αἰσθάνεται νὰ φεύγῃ ὑποκάτω ἀπὸ τὸ
σῶμά της τὸ ἔδαφος, και γίνεται κάτι πτερόεν,
χερουβίμ· ἀποκτᾷ πτερὰ και πτῆσιν, και ἰδοὺ πε-
τᾷ πρὸς τὸν οὐραῖον, πρὸς τὴν θεότητα. Τὴν
ψυχὴν αὐτὴν τὴν στερεῖται τότε ἡ γῆ, και τὴν
ἀπολαύουν οἱ ἀστερισμοί. Ἡ στιγμιαία θεὰ τῆς
ὠραιότητος εἶναι ἡ διαρκεστέρα διδασκαλία. Αἱ
ἐντυπώσεις τοῦ ὠραίου εἶναι οὐράνια παραγγέλ-
ματα, θεῖαι ἐντολαί· εἶναι ὁ δεκάλογος τοῦ
Μωϋσέως. Θεώρησε τὸν νεαρὸν αὐτὸν πρόσφυγα
τοῦ παλαιοῦ ἔθνους τῶν ἀγαλμάτων, ὅπου εὐ-
ρηκεν ἄτυλον εἰς τὴν Φλωρεντίαν — τὴν Ἀφροδί-
την τῶν Μεδίκων, και οἱ κακοὶ διαλογισμοὶ θά
σπεύσουν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν καρδίαν σου. Ἐδῶ
ἐνθραυλιζομένη ἡ σεμνὴ θεότης δὲν ἀφίνει τόπον

Τὸ ὠραῖον ἐκτινάσσει σπινθῆρας, και

ἀνάπτει πυρκαϊάς· ἀνάπτει τὸ πῦρ τοῦ οὐρα-
νίου ἔρωτος καὶ τοῦ ἁγίου ἐνθουσιασμοῦ, μήτρας
τῶν μεγάλων ἀρετῶν καὶ τῶν μεγάλων πρά-
ξεων.

Διὰ τὰ φθάσωμεν εἰς τὸ καθ' αὐτὸ ὥραϊον,
τὸ μὴ γεμάτον σάρκας ἀνθρωπίνους καὶ χρώμα-
τα, πρέπει νὰ τὸ κατορθώσωμεν μὲ ἀναβιβα-
σμούς. Πρέπει ν' ἀναβιβασθῶμεν, μὲ τὸν Πλά-
τωνα, ἀπὸ τὸ ἐν ὥραϊον εἰς τὰ δύο, καὶ ἀπὸ
τὰ δύο εἰς ὅλα τὰ ὥραϊα. Πρέπει ν' ἀναβῆ ὁ
νοῦς μας ἀπὸ τὰ ὥραϊα σώματα καὶ ἀγάλματα εἰς
τὰ ὥραϊα ἐπιτηδεύματα· ἀπὸ τὰ ὥραϊα ἐπιτηδεύμα-
τα εἰς τὰ ὥραϊα μαθήματα, καὶ ἀπὸ τὰ ὥραϊα
μαθήματα εἰς ἐκεῖνο, ποῦ εἶναι αὐτοῦ τοῦ ὥραίου
μάθημα, εἰς τὸ καθαυτὸ ὥραϊον.

Πολλὰ ἔχει νὰ μᾶς δεῖξῃ ἡ φύσις τὰ ὥραϊά της.
Ἰδοὺ τὸ χάραγμα! ἡ ῥοδοδάκτυλος αὐγή· ἡ χαρο-
ποιά, ἡ γεμάτη ἐλπίδας καὶ ζῶην κροκόπεπλος ὀμη-
ρικὴ ἡώς· εἶναι γλυκεῖα ὥρα· ἱερά. Εἰς τὴν σύνθε-
σιν τοῦ μεγάλου τούτου πίνακος ὅλα προσφέρουν
κάτι. Ψυχόρραγεῖ ἡ νύκτα, καὶ βρέφος ἀκόμη ἡ
ἡμέρα κάπως παραδεισιακὰ χαμογελά, καὶ ἀνθο-
λογεῖ δι' αὐτὸ τὰ ἄστρα τοῦ ὀυρανός. Τώρα
φεύγει ἡ συνοδία τοῦ ὕπνου, τοῦ σκοταδιοῦ
καὶ τῶν ὄνειρων πρὸς τὴν ὄψιν καὶ πρὸς τὰ
καιμητηρια· πρὸ ὀλίγου ἐδημιουργήθη τὸ φῶς ἀπὸ
τὴν θεότητα· τώρα ἀποχαιρετᾷ τὴν Ἰουλιέτταν ὁ

Ῥωμαῖος· τώρα ὡς θυμίαμα ὑφόνεται τοῦ ἐρη-
μίτου ἡ δέησις εἰς τὸν θρόνον τοῦ Αἰωνίου ὑπὲρ
τῆς βαθείας εἰρήνης τοῦ κόσμου. Μέγα ἀνοιγμα
τῆς φύσεως εἶναι ἡ αὐγή!

Ἰδοὺ ἡ ἡμέρα ἔκλινε, καὶ ὅλη ἡ ἔκτασις τῆς
γῆς ἄρχισε νὰ βυθίζεται εἰς τὸ ἀχανές πέλα-
γος τῆς σκιάσεως. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὸ φαίνονται
αἱ κεφαλαὶ τῶν ὄρεων, γλυκὰ φλεγόμεναι ἀπὸ
τὸν βυθιζόμενον ἥλιον· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ βυθί-
ζονται μαραινόμεναι. Καὶ ἰδοὺ προβαίνει, χωρὶς
κάμμιαν σπουδὴν, καὶ χωρὶς κάμμιαν ὀκνηρίαν,
ἡ μεγάλη αὕτη ἀνάπαυσις τῆς φύσεως, τῶν ἀν-
θέων καὶ τῶν καρδιῶν, ὁ ὕπνος. Καὶ μόνον τώ-
ρα, ὅτε δὲν θορυβοῦν τὰ πάθη, θέλει νὰ ἐκτυ-
λίση τοὺς ἀπεράντους θησαυροὺς τῶν στολισμῶν του
ὁ οὐρανός.

Ἡ ἥβη τῆς ἡμέρας εἶναι ἡ αὐγή· ἡ ἥβη τοῦ
χρόνου εἶναι ἡ ἀνοιξις (ὅπου ἀπέρριψεν ὡς ἀπο-
φόριον τὸ παλαιωμένον καὶ ἀνούσιον πρῶτόν της
ὄνομα, ἐστερημένον ἀπὸ γένος καὶ ζῶην)· εἶναι ἡ
ἐποχὴ τῶν ἀπείρων ὑμεναίων τῆς φύσεως. Τελοῦν-
ται τώρα οἱ γάμοι καὶ εἰς τὸ βασιλείον τῶν
φυτῶν καὶ τῶν ἀνθέων. Ἰδοὺ ἡ ἀπειρία τῶν
εὐωδῶν τούτων ποικιλοχρῶμων φαινομένων. Τὰ
στέλλει προαγγέλους της ἡ ἀπέραντος καρποφο-
ύσεως. Τέκνα τρυφερὰ τῆς ἀνοίξεως
ἀνέστη· ἐπὶ τῆς αὐγῆς τῆς εὐωδίας καὶ τῆς

χάριτος, χαρήτε τὴν νεότητά καὶ τὴν ἀνθησί σας· σύμβολα τοῦ ἀνοίγματος τῆς τεκνογονοῦσης φύσεως, μὴ λείπετε νὰ χύνετε τ' ἀρώματά σας εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀέρος, καὶ παρηγορίαν εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν αἰσθαντικότητα.

Πολλὰ ἔχει τὰ ὠραῖά της ἡ φύσις. Ἡ φύσις εἶναι συνθεμένη ἀπὸ πλῆθος μεγάλων ἐκτάσεων καὶ ἐπιφανειῶν. Ἡ συχνὴ καὶ πρόθυμος θέα τῶν ἐπιφανειῶν τούτων εὐεργετῆ τὸ αἶσθημα. Αἱ μεγάλοι ἐπιφάνειαι ἔχουν κατ' ἐπιτακτικὸν διὰ τὴν ψυχὴν· ἐπιβάλλουν κάποιον ἀόριστον παγκόσμιον καθῆκον. Τὸ ἐκτεταμένον λιβάδι, ἡ ἀπέραντος θάλασσα καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ ἀχανὴς εἶναι οἱ κατ' εὐθειαν πλάσαι τῆς καρδίας.

Ἡ φύσις προσφέρει τὸ ὠραῖον εἰς ἀσυμμέτρους διαστάσεις. Φεύγει τὰ μέτρα ἡ φύσις· τὰ μισεῖ. Ἡ τέχνη, τὸ πνεῦμα δαμάζει, μαλακύνει τὴν ὕλην τῆς φύσεως. Ἐπιβάλλει ἐπάνω της κανόνα καὶ μέτρον καὶ ρυθμὸν. Τὸ πνεῦμα ἐνεργεῖ τὴν συγχώνευσίν του μετὰ τὴν ὕλην. Μάλιστα τόσον χύνεται τὸ πνεῦμα εἰς τὴν ὕλην, ὥστε ἀπέναντί του, ἡ ψυχὴ δὲν βλέπει παρὰ πνεῦμα, καὶ διόλου λησμονεῖ τὴν ὕλην.

Μοιράζονται τὰς τέχνας τὰς ὠραίας ὁ τόπος καὶ ὁ καιρὸς. Τρεῖς παίρνει ὁ τόπος ὡς ὠραῖσμα αὐτοῦ τὰς ἄλλας δύο τὰς ἀφίνει ὡς κυρίας δαμαστρίδας τοῦ πανδαμότηρος. Ἐκτατὴν καὶ ἀεὶ ἀεὶ θύσων

διὰ νὰ ζήσουν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ. Ἡ ἀγαπητὴ τοῦ Ὀρφῆως καὶ τοῦ Ροσίνη, ἡ ἐρασμία τοῦ Δισχύλου καὶ τοῦ τέκνου τῆς Στράτφορντ, ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ὑπάρξουν καὶ χωρὶς τόπον. Ὁ τόπος ἀδυνατεῖ νὰ βάλῃ ὄρια εἰς τὴν οὐσίαν των, ὡς ἀδυνατεῖ νὰ βάλῃ ὄρια εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ Ἀπεῖρου. Αὗται αἱ δύο κυρίως πλάττουν τὴν καρδίαν.

Αἱ δύο αὗται αὐτάδελφοι εἶναι αἱ ἀκούραστοι ἐργάτιδες τοῦ ἀερώδους αὐτοῦ ὕλικου, τοῦ φυσήματος, τῆς πνοῆς τῆς θεότητος—τῆς φωνῆς. Ἡ μία ἐπεξεργάζεται τὴν φωνὴν ὡς ἤχον, ἡ ἄλλη τεχνουργεῖ τὴν φωνὴν ὡς ἔννοιαν. Ἡ μία τακτοποιεῖ τὸν θόρυβον, τὸν πάταγον, τὴν ὕλην· ἡ ἄλλη ὀργανίζει ὅ,τι γαλήνιον, ὅ,τι εἰρηνικόν, τὴν ἔννοιαν. Τῆς μιᾶς ἡ χαράτης, ἡ ζωὴ της εἶναι ὁ θόρυβος. Ἡ ἄλλη δύναται νὰ ἐργασθῆ καὶ μετὰ λεπτὸν ψιθυρισμὸν, ὁμοιάζοντα μετὰ διαβαίνουσιν αὐρανὸν δύναται νὰ ἐργασθῆ καὶ εἰς τὴν βαθυτάτην σιωπὴν. Ἡ μία παράγει τοὺς ἀπείρους συνδυασμοὺς τοῦ ἤχου, ἡ ἄλλη τοὺς ἀπείρους τῆς ἐννοίας συνδυασμοὺς.

Ὅταν ἡ τέχνη τῶν ἤχων τινάσῃ τὸν ἀέρα πιστεύεις, ὅτι διὰ μιᾶς χιλίας φιλάγαθα πνεύματα, εἰς αὐτοὺς τοῦ ἀέρος κοιμώμενα τοὺς κόλπους τῆς καρδίας, καὶ ἐνῶ εἰς Ἡλύσια πεδία

καὶ εἰς νήσους τῶν Μακάρων μεταμορφόνουσιν τὰ πέριξ, λέγεις ὅτι γλυκὰ συνθλίβουν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀέρος, καὶ σταλάζουν παραδεισιακῆς γλυκύτητος χυμούς εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἐκστατικῶν θνητῶν. Ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ σπουδαία ἀσχολία τῶν πτηνῶν. Αὐτὴ, ὡς αἰχμάλωτον γοητευμένον, σύρει τὸν δηλητηριώδη δράκοντα ὀπισθὲν τῆς, κινεῖ λίθων ὄγκους καὶ δένδρων κορμούς, καὶ κρημνίζει τὰ τεῖχη τῶν Ἱερικῶ.

Ἡ ποίησις εὐρίσκεται εἰς ἐκστασιν ἐξαπλωμένη μ' ἐμπιστοσύνην ἄπειρον μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς φύσεως τοὺς ἀρωματώδεις, χαιρεται τὰ μεθυστικὰ χαμόγελα καὶ φιληματὰ τῆς, καὶ κάθηται εἰς τὸ πλευρὸν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν γλυκυτέραν στιγμήν αὐτοῦ. Ἐμπροσθὲν τῆς ἔχει τὰς ἀπεράντους ὀραίας ἐπιφανείας τῆς γῆς, καὶ τὰ μαγνητιστικὰ θεάματα τῆς φύσεως, καὶ τοῦ κόσμου τὰ τερπνὰ καὶ τὰ ὀραία, καὶ ἄνωθεν αὐτῆς διαχυμένην ὡς ἀπεράντον γλαυκότητα, ἢ ὡς ἀστέρων ἀπειρίαν, τὴν αἰώνιαν ἀγαθότητα. Ὄριζοντα ἔχει τὸ πανόραμα τῶν αἰώνων καὶ τῶν λαῶν τῆς γῆς. Δεξιᾶ ἔχει τὸν παράδεισον, διὰ τὴν ἐντροπᾶ ἐκεῖ μὲ τὰς ἀγνάς ψυχὰς ἀριστερᾶ τὸν ἄδην, διὰ τὴν σφενδονήσῃ ἐκεῖ τοὺς διεστραμμένους· καὶ εἰς τὴν στεγνὴν ἀκτὴν τοῦ κόσμου καθμένη, μὲ χερουδικὸν χαμόγελον μακρονής ὑπομονῆς, περιμένει νὰ ἰδῇ εἰς τὸ πέλαγος τῆς αἰῶ-

νιότητος ὅ,τι ἀμάραντον ὠνειρεύθη εἰς τὸν θόρυβον τῆς γῆς.

Ὁ καταρράκτης λοιπὸν τοῦ Νιαγάρα καὶ ὁ Παρθενῶν, ἡ ἀπέραντος ἐπιφάνεια τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἡ Ἀφροδίτη τῶν Μεδίκων, ὁ ἑναστρος οὐρανὸς καὶ ἡ Ἰλιάς, ὁ κύκνος καὶ ὁ Ῥοσίνης, τὸ ἀηδόνι καὶ ὁ Ῥιγκολέττος, ὁ ὀρίζων ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν πυραμίδων καὶ ὁ Προμηθεὺς Δεσμώτης, ἡ ῥοδοδάκτυλος αὐγὴ καὶ ἡ Παναγία τοῦ Ῥαφαήλ, τὸ, ὡς εἶν' ἀγγέλλειν . . . τοῦ Λεωνίδα καὶ τὰ Ἰμαλάγια ὄρη, ὅλα ὅλα εἶναι θεάματα, εἶναι ἀκούσματα παραδεισιακὰ, εἶναι τὸ ἄνθος τῆς δημιουργίας καὶ ὁ ἀφρός τῆς πλάσεως· ἀποτελοῦν τὴν οὐρανίαν μέθην τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει καθήκοντα ὑψηλὰ πρὸς τὸ ἄνθος τοῦτο, πρὸς τοῦτον τὸν ἀφρόν. Ἐχει καθήκοντα πρὸς τὴν αὐγὴν καὶ πρὸς τὰς Ἀλπεῖς, πρὸς τὸ πολύαστρον τοῦ αἰθέρος καὶ πρὸς τὰς Ἰλιάδας καὶ πρὸς τὰς Θεῖας Κωμωδίας, πρὸς πᾶν φέρον τὸ πῦρ τῆς ζωῆς ὀραῖον μάρμαρον καὶ πρὸς τοὺς θορύβους τοῦ Βέρντη καὶ τοῦ Ντονιτζέττη τοὺς εὐτάκτους· καθήκον πρὸς πᾶν ὀραῖον καὶ πρὸς πᾶν ὑψηλόν. Καθήκον ἔχει νὰ γονυπετήσῃ δι' ὀλίγας στιγμὰς ἢ καρδία του ἐμπρὸς εἰς τὰς μεγάλας ταύτας ὄψεις τοῦ ἰδανικοῦ, ἐμπρὸς εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα πρόσωπα τοῦ

τὴν εὐσεβεστέραν θεολατρείαν, διότι ὀπισθεν τῶν μεγάλων τούτων ἐμφανίσεων ἀπλόνεται καὶ ἀκου-
θᾶ, εἰς τὴν αἰωνίαν αὐτοῦ γαλήνην, τὸ ἀπει-
ρον σχῆμα τοῦ ἀοράτου.

Πᾶσα ψυχὴ, πᾶσα καρδιά ἀνθρωπίνη χρέος ἔχει νὰ ὑποκλέψῃ στιγμὰς ἀπὸ τὰς μερίμνας τῆς ζωῆς, καὶ ν' ἀφεθῆ ν' ἀκρόασθῃ τὰ παγκόσμια ἐκεῖνα ἀκούσματα, τὰ μουσουργήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ τὰς τοῦ Ῥοσίνι βραψωδίας, τὰ ἰσοδυναμοῦντα μὲ ἀναγέννησιν. Ἔχει καθήκον νὰ σταθῇ εὐσεβῶς ἐμπρὸς εἰς τὴν ἐμφανιζομένην αὐγὴν, ἐμπρὸς εἰς τὴν ἐξαπλωμένην θάλασσαν, ἐμπρὸς εἰς τὴν Ἀφροδίτην τῶν Μεδίκων, καὶ ν' ἀφεθῆ νὰ περικυκλωθῇ ἀπὸ κάποιαν θορυβώδη σιωπῆν, ὅπου ἐκβαίνει ἀπὸ τὰ βᾶθη τῶν ἐπιφανειῶν των.

Ὅλα ταῦτα τὰ ὠραῖα τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης ἔχουν πολὺ μεγάλην δύναμιν ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν, ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νεαροῦ μάλιστα μαθητοῦ· διότι οὗτος ἀκόμη δὲν εἶναι λόγος, λογικότης· ἀλλὰ, ὅπως αἱ ὠραῖαι τέχναι, αἴσθημα καὶ φαντασία καὶ μίμησις. Τὸ παιδίον εἶναι ζωγραφικὴ καὶ μουσικὴ καὶ ποιήσις. Δὲν εἶδεν ἀκόμη τί κιβδηλεία κρύπτεται ὑποκάτω ἀπὸ εὐπρόσωπα σκεπάσματα. Δὲν ἐδοκίμασε τὴν ἄψινθον τῆς ζωῆς. Ἀφραπάζεται ἀκόμη ἀπὸ τὰς παιδρὰς ἐπιφανείας τῶν πραγμάτων, καὶ ὄλω

σχεδιογραφεῖ, καὶ ὄλω ἀγάλλεται, καὶ ὄλω τραγουδᾷ. Βλέπει τὴν φύσιν νὰ ἔχη ἐξακολουθιῶν μευδίαμα, καὶ χαμογελᾷ καὶ αὐτό.

Τὸ ὠραῖον μὲ τὰς ἐντυπώσεις του, ὡς μὲ παλάμας, μεταπλάττει τὴν ψυχὴν· τὴν θερμαίνει, τὴν μαλακύνει, ὡς κηρίον τὴν ἀναλύει, τὴν χωνεύει καὶ τὴν ἀγαλματόνει. Διὰ τοῦτο καλὸν θὰ ἦτον ἂν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μεταφύθμισεων, ἐστολιζέτο τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀπὸ ἐκτυπώματα ὠραίων ἀγαμάτων καὶ ἀπὸ ἀντίγραφα ὠραίων εἰκόνων. Μεγάλην ὠφέλειαν λοιπὸν θὰ προξενῆ ἡ παιδείσις, ἂν στρέφῃ συχνὰ τὴν προσοχὴν τῶν παιδευομένων εἰς τὰ ὠραῖα τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης, καὶ ἂν πλάττῃ καὶ λεπτόνῃ τοιουτοτρόπως τὴν αἰσθησίαν των τοῦ ὠραίου.—Πρὸ πάντων μουσικὴ νὰ εἰσαχθῆ.

Καὶ ὅμως, ἐνῶ ἀδιαφιλονείκητος εἶναι τοῦ ὠραίου ἡ δύναμις ἢ ἀναπλαστικὴ, ἢ κοινωνία καὶ ἡ πολιτεία βανδαλικῶς, ὡς Ἀριστείδην τινα, τὸ ἐξώρισεν ἀπὸ τοὺς περιβόλους τῆς παιδείσεως, οὐδὲ δίδει τόπον ποῦ ποτε εἰς αὐτό. Ἐνῶ δὲ τοῦ ὠραίου αὐτοῦ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν δύναμιν δὲν φαίνεται ν' ἀναγνωρίζωμεν, οὐδὲ τὴν ὠραιότητα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κἄν ἐκτιμῶμεν, καὶ ἀσεβῶς καὶ πρὸς αὐτὴν φερόμενοι τὸ ἀποσκυβαλίζομεν. Προσπαθοῦμεν ν' ἐπανασύρωμεν ἀπὸ τὰ κοιμητήρια τὴν λέξιν τὴν ἀσημαντον καὶ ἀνόνητον δι' ἡμᾶς σήμερον — καλόν, ἀντὶ τῆς ἰστορίας τοῦ ἀντι και ἐκπαιδευτικῆς λέξεως — ὠραῖον.

Με ὅσα ἕως τώρα εἶπαμεν παιδεύεται, τελειοποιεῖται τὸ ἐν μέρος τοῦ ἀνθρώπου, τὸ πνευματικόν· ὁ νοῦς, ἡ καρδιά. Ἄλλ' ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κοινωνίαν δὲν ἐπιτυχαίνεται, ἂν τὸ πνεῦμα ὁμοιάζῃ πολεμιστὴν ὠχυρωμένον μέσα εἰς πύργου ἐρείπιον. Χρειαζέται τὸ πνεῦμα καὶ καλὰ νὰ ὑπηρετῆται. Τοῦ πνεύματος ὁ ὑπηρετής, τῆς ψυχῆς τὸ ὄργανον εἶναι τὸ σῶμα. Ἐκεῖνο, ποῦ ἐνδυναμώνει καὶ τελειοποιεῖ τὸ σῶμα εἶναι ἡ

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Υγιὴς ψυχὴ εἰς σῶμα ὑγιὲς ζῆ.

(Ἡ ἐπιστήμη.)

Τὸ δοχεῖον τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ σῶμα, ὁ ἀργιλλος. Αὐτὸ τὸ δοχεῖον, ὁ ἀργιλλος αὐτὸς πρέπει νὰ ᾖ καθαρισμένος, καλὰ δουλευμένος, πλασμένος καλὰ καὶ καθάριος, διὰ νὰ μὴ βλαφθῇ, διὰ νὰ μὴ νοθευθῇ τὸ περιεχόμενον. Πολλάκις ἐβλάφθησαν ἐκλεκταὶ οὐσίαι ἐξ αἰτίας τοῦ κακοῦ ἀγγείου, ὁποῦ τὰς ἐπεκίλειε.

Τὸ σῶμα εἶναι ναὸς· μία ἱερεῖα κατοικεῖ μέσα εἰς αὐτόν, ἡ ψυχὴ. Ὁ ναὸς πρέπει νὰ ᾖ ἀνάλογος μετὰ τὴν ἱερείαν· ἀνάλογος μετὰ τὴν λατρευομένην μέσα εἰς τὸν ναὸν θεότητα. Ὁ Πλάτων λογικώτατα ἐπαραινόμενος, νὰ μὴ γαστῇ κανεὶς

μόνον τὸ σῶμα χωρὶς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο νὰ καθοδηγῇ παρομοίως, ὡς ἓνα ζευγάρι ἄλογα, ἐζευγμένα εἰς τὸν ἴδιον ῥυθμόν. Εἶναι παρατηρημένον, ὅτι, κατοικοῦσα ἡ ψυχὴ εἰς σῶμα στερεόν καὶ εὐσταλές, καὶ αὐτὴ στερεὰ μορφώνεται καὶ εὐσταλὴς καὶ ἀκεραία.

Ἄλλὰ, καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς εὐεξίας τῆς ψυχῆς, τὸ σῶμα αὐτὸ πρέπει νὰ ᾖ ὑγιὲς καὶ δυνατόν. Εἰς τὴν μακρυνὴν σταδιοδρομίαν τῆς ζωῆς ὁ ἄνθρωπος ἔχει νὰ κάμῃ τόσας ἐκδρομάς, ἔχει τόσα βάρη νὰ βαστάσῃ, τόσα προσκόμματα νὰ ὑπερπηδήσῃ· θὰ ὑπερνήκῃ ἴσως τόσα τῆς τύχης ἐναντιώματα.

Θὰ πορισθῇ, θὰ μετακομίσῃ τόσον μακρόθεν τροφήν διὰ τοὺς γέροντας γονεῖς, τροφήν διὰ τὰ μικρὰ αὐτοῦ. Θὰ ἔλθουν ἡμέραι σοβαραὶ, ὅτε θὰ σιδηροφορήσῃ, θὰ φέρῃ ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους τοῦ τὴν στρωμνὴν, τὸν κοιτῶνά του σχεδόν· θὰ λάβῃ κάποιαν ἱεράν ἀγρίαν ὄψιν, καὶ θὰ μεταβληθῇ ἔξαφνα εἰς προμαχῶνα, καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ τότε, γεμάτων συγκίνησιν καὶ ἐμπιστοσύνην, θὰ προφυλαχθῇ ὅ,τι τιμιώτερον καὶ ὅ,τι ἀγιώτερον καὶ ὅ,τι μεγαλειότερας ἀξίας — ἡ πατρίς.

Θὰ φανοῦν ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ σταδιοδρόμου τούτου τὰ ἴχνη τοῦ καμάτου· ἰδρῶς ἀφθονοῦ θὰ ρέουσι ἀπὸ τὸ πρόσωπόν του· θὰ ἔλ-

την αγωνίαν, θρήμβοι αϊματος θά χυθούν. ἐπά-
νωθέν του. Διὰ τοῦτο ἐξ ἅπαντος χρειάζονται μυ-
ῶνες ἐξησκημένοι. Οἱ βραχίονες οἱ δυνατοὶ δὲν
ἠμποροῦν νὰ λείψουν.

Με ἀκρόπολιν, περικυκλωμένην ἀπὸ τείχη ὀλοῦ-
θεν ἐτοιμόρροπα, ὁμοιάζει ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ὅπου
μέσα εἰς σῶμα ἀδύνατον σταθμεύει. Τοιαύτην
πόλιν, ψυχὴν τοιαύτην βῆμα πρὸς βῆμα πλησι-
άζει καὶ φοβερίζει ἡ πολιορκία, ἡ ἐκπόρθησις, ἡ
ὑποδούλωσις.

Ἄλλὰ πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ φεύγωμεν τὰ
ἄκρα, καὶ νὰ γυρεύωμεν τὴν τόσῃ ἱερὰν με-
σότητα, διότι καὶ τὰ παρὰ πολλὰ ὡς καὶ τὰ
παρὰ ὀλίγα γυμνάσια εἶναι βλαβερά· τὸ εἶπεν ὁ
Ἄριστοτέλης.

Ἔτσι τελειόνοται ἡ ἀνατροφή εἰς τὰ δύο της
μέρη, ἄ. ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, ἤτοι ὡς πρὸς τὸ
νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ β'. ὡς πρὸς τὸ σῶμα.
Τὰ μέσα, ὅπου προτείνονται με τοῦτο τὸ φυλλά-
διον ἔχω τὴν πεποιθήσιν ἀκλόνητον, ὅτι πρέπει
νὰ θεωρῶνται ὀλιγώτερον ἀνωφελῆ ἀπὸ τὰ ὀλονῶν
ὑπάρχοντα εἰς χρῆσιν. — Ἡ γοητεία, ὅπου ἐξυ-
πνᾷ τὴν ζωηρὰν φιλοτιμίαν τοῦ μικροῦ μαθη-
τοῦ, καὶ ὅπου τὸν παρασύρει νὰ δοθῇ ὄλος εἰς
τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἑαυτοῦ του, νὰ ἀρπάξῃ διὰ
τοῦτο ὥρας ἀπὸ τὸν ὕπνον τοῦ, στιμμάς νὰ τε-
ρικοπῆ ἀπὸ τὰ παιγνίδια του, εἶναι ὁ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Τὸν δεξιόν τετέλεκα, τὴν
πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπό-
κειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης
στέφανος... (Τῶν ἑθῶν ὁ
διδάσκαλος.)

Τὸ μικρὸν, τὸ τρυφερὸν δένδρον ἔχει ἐν σχέ-
διον, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ.
Ζητεῖ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του. Θέλει
ν' ἀπλώσῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀέρος τοὺς
κλώνάς του, εἰς τὰ σπλάγγχνα τῆς γῆς τὰς ρί-
ζας του. Θέλει νὰ πιάσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσό-
τερον τόπον με τὸν ἴσκιον του. Θέλει νὰ στο-
λίσῃ τοὺς κλάδους του με ἄνθη, νὰ μεταποιήσῃ
ὅσον τὸ δυνατόν περισσώτερον ἀέρα εἰς εὐωδίαν.
Θέλει ν' ἀντικαταστήσῃ εἰς τὰ ἄνθη του καρ-
πούς· με τοὺς καρπούς του νὰ φαιδρύνῃ ὅσον τὸ
δυνατὸν περισσοτέρους θνητούς. Θέλει νὰ κάμῃ
κατακτήσεις, τρόπον τινά, καὶ νὰ θεμελιώσῃ καὶ
αὐτὸ κάποιον κράτος. Εἰς ἓνα λόγον θέλει καὶ
αὐτὸ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπέραντον ἐργασί-
αν τῆς οὐσίας, καὶ εἰς τὸν στολισμὸν τῆς παγ-

ἐπιποθεὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του. Μέσα εἰς τὴν ἀγανῆ τούτην τάξιν τοῦ σύμπαντος ἔχει καὶ αὐτὸς ἐν σχέδιον ν' ἀποκρυσταλλώσῃ εἰς πρᾶγμα.

Κυριεύεται ἀπὸ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἔχει βαρεῖαν εὐθύνην ἐὰν δὲν ἐκτείνῃ, ἐὰν δὲν ἐκτυλίξῃ τὸν ἑαυτὸν του· ἐὰν δὲν δείξῃ εἰς τὸν κόσμον ὅ,τι εἶναι. Καὶ τῷ ὄντι, εὐθύνην ἔχει ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ κόσμου, ἀπέναντι τῆς φύσεως καὶ τοῦ δημιουργοῦ. Φιλοτιμεῖται νὰ δείξῃ τὴν ἀξίαν του, τὴν ἀξίαν ἐκείνην, ὅπου πιστεύει χρήσιμον εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ εἰς τὸν κόσμον· φιλοτιμεῖται, ἀφοῦ βλέπει πῶς καὶ ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὁλόγουρα ἡ φύσις δείχνει ὅ,τι ἔχει, δείχνει ὅ,τι εἶναι. Ἐχει μάλιστα καθήκον νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ὁ ἥλιος δὲν ἀναβάλλει ποσῶς νὰ δείξῃ εἰς τὸν κόσμον τὸν μεγαλοπρεπῆ δίσκον του καὶ τὴν λαμπρὰν ἀνατολήν του, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ νὰ κάμῃ τὸ σοβαρὸν του ἔργον τοῦτο, τὸ λαμπρὸν αὐτὸ πρὸς τὸν κόσμον μας καθήκοντου. Δὲν ἀρνεῖται διόλου ὁ βαθύτατος οὐρανὸς νὰ δείξῃ, ὡς ἐορτῆς φωτοχυσίαν, τὴν ἀπειρίαν τῶν κόσμων του, ὅταν ἀρχίσῃ ἡ δύσις τοῦ φωτὸς νὰ τὸ ζητῇ. Μὴ πιστεύετε, ὅτι καταβάλλει κάμμιαν προσπάθειαν ἢ ἀνοιξίς, νὰ κρύψῃ εἰς ὅσον τὸ δυνατόν δυσθεώρητον βάθος τὴν ἀπειρίαν τῶν σχεδίων καὶ τῶν χρωμάτων τῶν ἀνθέων τῆς, τὰς εὐωδίας τῶν τὰς

μεθυστικὰς, καὶ τὴν μεγάλην τῶν καρπῶν τῆς προ- παρασκευῆν. Ὅχι πλέον ἀργὰ οὐδὲ πλέον γοργὰ ἀπὸ τὸν καιρὸν τὸν διωρισμένον, μὲ βαθύ χαμόγελον, ὅπου ἀνοίγει τὰ οὐράνια, καὶ μὲ μαγευτικὴν φιλοστοργίαν προβάλλει αὐτὴ τὸ στήθος τῆς, καὶ ἀνοίγει τὰ νεαρὰ γεμάτα γάλα μοσχόβουλα τῆς βουζιά, καὶ προσφέρει τροφήν εἰς τὸ περιμένον τέκνον τῆς — εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· εἰς πᾶσαν πνοήν.

Τὴν καλὴν ἐπίδειξιν ἀγαπᾷ ὅλος ὁ κόσμος, ἀπὸ τὸν μικρὸν Χέσπα, ὅπου οἰκοδομεῖ τὴν κηρίνην του πυραμίδα — ἀπὸ τὴν μέλισσαν, ἕως τὸν Νιούτων, ὅπου δείχνει τὸ ἐκτύλιγμα τοῦ διωρύμου του. Τὴν καλὴν ἐπίδειξιν ἀγαπᾷ καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος ὁ ἀψυχος, ἀπὸ τὸν Γαλαξίαν, ὅπου ἐπιδείχνει τὴν ἀπειρίαν τῶν ἡλίων του, ἕως τὸ ἄνθος, ὅπου σπουδάζει νὰ παραμερίσῃ χῶμα καὶ χαλίγια, διὰ νὰ φανῇ ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος, διὰ νὰ προφθάσῃ νὰ λάβῃ μέρος καὶ αὐτὸ εἰς τὴν πανήγυριν τῶν ἀνθέων τὴν μεγάλην.

Πᾶσα ἀξία πρέπει νὰ δειχθῇ, πλὴν ὅχι διὰ νὰ δειχθῇ, ὅχι· ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπερετήσῃ τῆς δημιουργίας τὸν σκοπὸν τὸν ὑψηλόν. Διὰ τοῦτο ὅταν πρέπει καὶ ὅπως πρέπει, πρέπει νὰ δειχθῇ. Τότε ἀποτελεῖ τῆς ἀρμονίας τῆς παγκοσμίου φθόγγου.

Ἵπεροβολικὴ μανία ν' ἀναβαίνει κἀνεὶς τὰς στέγας τῆς ἀξίας του, τοῦτο δύναται νὰ φέρῃ εἰς τοὺς θεατὰς τὸ ἀποτέ-

λεσμα, ποῦ προξενεῖ ἡ θάλασσα εἰς τοὺς στομά-
χους τῶν μὴ συνειθισμένων νὰ ταλαντεύωνται
ἐπάνω εἰς τὰς πλάταις τῆς. Ἀλλὰ καὶ ὑπερ-
βολικὸς ζῆλος νὰ περιέρχεται τις γῆν καὶ θά-
λασσαν, καὶ νὰ ζητῇ ἄντρα καὶ σπήλαια, διὰ
νὰ κρύψη ὅ,τι δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἄξια, τοῦ-
το εἶναι τίτλος διὰ νὰ γίνῃ τις κάτοικος κἀν-
ενὸς καταλλήλου καταστήματος φιλανθρωπικοῦ.

Καὶ αὐτὸ λοιπὸν τὸ βλάστημα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ
μικρὸς μαθητῆς, ἀγαπᾷ νὰ δεῖξῃ τὴν ἄξιαν του·
δὲν βλέπει τὴν ὄραν νὰ δεῖξῃ τὴν ἰδιαιτέραν φι-
λομάθειαν, τὴν ἐπιμελείαν του· τὴν ἰκαρότητα
του καλὰ νὰ ἀπαγγείλῃ, τὴν ἐτοιμότητά του
ἀκριβῶς νὰ ἐπαναλάβῃ ὅ,τι ἠκροάσθη, τὴν ξεχω-
ριστὴν εὐφυΐαν του νὰ ἐξηγήσῃ τὸ νόημα δυσκο-
λονοήτων λέξεων· ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ δεῖξῃ ταῦτα
ὑποκάτω ἀπὸ ὄρον, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ ἀπαντήσῃ
ψυχρότητα εἰς τὸ σχολεῖον, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ
γίνῃ ἔπειτα ἀντικείμενον μίσους, στραγγαλισμοῦ εἰς
τὸν δῆμον, εἰς τὴν κοινωνίαν δι' αὐτὸ τοῦτο
ὅτι διεκρίθη εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐπιθυμεῖ, χωρὶς κάμμιαν ἀμφιβολίαν, νὰ δεῖ-
ξῃ τὴν καλὴν ὄψιν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ ὑπὸ
τὸν ὄρον νὰ λάβῃ δι' αὐτὸ ὅ,τι λαμβάνει ὁ
Ὀλυμπιονίκης — στέφανον· ὑποκάτω ἀπὸ τὸν ὄρον
νὰ λάβῃ βραβεῖον, ἀμοιβήν, τιμὴν, διάκρισιν. Καὶ
ὁ μάρτυς, ὅπου εἰς τὸν τροχὸν ἀσπείρει, σιγᾷ

καὶ ἀποθνήσκει, δὲν δείχνει ὄλην τὴν δύναμιν
τῆς σιωπῆς, ἀπὸ ὑπερβολικὴν μανίαν ν' ἀποτε-
λέσῃ αὐτὸς μικρὸν ἀπόστημα τοῦ χάους, ἀλλὰ
διὰ νὰ λάβῃ τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφα-
νον εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων.

Ὁ στέφανος, καὶ τὸ βραβεῖον, ἡ ἀμοιβή, ἡ
διάκρισις, ἡ τιμὴ, κάποιον παράσημον, κάποιος
βαθμὸς, κάποιον συγχωρημένον προνόμιον τε-
ραστῶς συντετεῖ εἰς τὸ νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν φι-
λοτιμίαν τοῦ νεαροῦ μαθητοῦ, ἂν τύχῃ αὐτῇ
νὰ εὐρίσκειται ἀποκαρωμένη εἰς τῆς καρδίας του
τὰ βᾶθη.

Τρεῖς εἶναι αἱ περιφέρειαι, ὅπου ἠμποροῦν νὰ
προετοιμάσουν καὶ νὰ προσφέρουν εἰς τὸν μικρὸν
μαθητὴν τὸν στέφανον· α'. τὸ σχολεῖον καὶ οἱ
γονεῖς· β'. ὁ δῆμος· καὶ γ'. ἡ πολιτεία καὶ ἡ
κοινωνία. Ὅ,τι ζητεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνηλίκου αὐ-
τοῦ φοιτητοῦ τοῦ σχολείου εἶν' ἐκεῖνο, ποῦ ζη-
τεῖ ὅλη ἡ ἀνθρωπότης· ἐκεῖνο, ποῦ ζητεῖται εἰς
ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς θεμιδος· ὅ,τι θ' ἀποδοθῇ
ἀπὸ τὸ φοβερὸν αἰώνιον κριτήριον — δικαιοσύνη.
Δικαιοσύνην ζητεῖ ὁ μικρὸς σπουδαστής. Θέλει νὰ
μὴ δευχθῇ φιλομαθῆς, ἐπιμελῆς, εὐπειθῆς — εἰς
μάτην. Ἐκφωνεῖ ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς καρδίας του
ὅ,τι ἐκφωνεῖ καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος· « *λοιπὸν ἀπό-*
καταίη μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης ΣΤΕΦΑΝΟΣ . . . ! »
Ἡ ἐκπαίδευσις καθήκον ἔχει νὰ ἀναδείξη καὶ

νά τιμᾶ καὶ νά βραβεύῃ τὸν διακρινόμενον μαθητὴν, καὶ νά διακρίνῃ διατὶ ἰδίως βραβεύει καθένα. Ὁ παιδευτὴς εἶναι εἶδος κριτοῦ, δικαστοῦ. Πρέπει ν' ἀποδίδῃ εἰς ἕκαστον ὅ,τι τῷ ἀνήκει. Δὲν εἶναι πρᾶγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ ἰσοπολιτεία τῶν μαθητῶν, ὅπως καὶ ἡ ἀνθρωπότης, νά ἔχῃ μεγαλειτέραν χρεῖαν ὅσον ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην.

Ἐν ἀπὸ τὰ ὄχι εἰς τὸ ἄκρον φαιδρυντικὰ συμπῶματα τῆς ὀλίγιστα ζηλευτικῆς ἀδιαφορίας τῶν πολιτῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχει, ὅτι σπανιώτατον φαινόμενον εἶναι πολίτης νά ἐπισκέπτεται σχολεῖον ἀπὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἐπομένως ἡμπορεῖ νά μὴν εἶναι χλιαρὰ ἡ ἐκπαίδευσίς ἀφ' οὗ οἱ ἀπ' εὐθείας, οἱ πλέον ἐνδιαφερόμενοι ἀμιλλῶνται ποῖος νά δειχθῇ ὁ μᾶλλον ἀνάληγτος; Αἱ συχναὶ ἐπισκέψεις τῶν πολιτῶν εἰς τὸ σχολεῖον αὐξάνουν καὶ τὸν ζήλον τῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῆς νεότητος τὴν φιλοτιμίαν. Καὶ ἡ μέριμνα τῶν πολιτῶν πάλιν αὕτη θά ᾖ ἐν ἀπὸ αἴτια, νά πλησιάζουν οἱ στεφάνοι τὰς κεφαλὰς τῶν σπουδαστῶν.

Μάλιστα καλὸν θά ᾖ τὸν, ἂν μὲ νόμον αὐστηρὸν ὑπεχρόνοντο οἱ γονεῖς νά ἐπισκέπτονται δύο τρεῖς φοραὶς τὸν μῆνα τὸ σχολεῖον, καὶ ἂν (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ οὐσιώδες) ἐλαμβάντο φροντίς, νά ἐκτελῆται αὐστηρότατα ὁ τοιοῦτος νόμος. Ἀλλ' ἂν κἀνεὶς ἀπὸ τῶν μαθητῶν νά μὴ παρουσιάσῃται

εἰς τὰς ἐξετάσεις ἂν δὲν ᾖναι ὁ γονεὺς παρόν.

Τὴν χλιαρότητα τοῦ παιδευτοῦ, τοῦ γονεῖος, τοῦ πολίτου, παρακολουθεῖ ἡ ψυχρότης τοῦ δήμου, τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν. Μεγαλειτέρος χλευασμὸς ἀπο τοὺς δήμους πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν δὲν εἶναι παρὰ, ἐνῶ σπαταλοῦν τόσα κ' ἄλλα τόσα διὰ τόσα... ἀπο τὰ ταλαίπωρα ταμεία των, νά μὴ ψηφίζουν τακτικῶς ποσὸν διὰ βραβεῖα τῶν διακρινόμενων μαθητῶν. Ἀλλὰ τὰ βραβεῖα νά ᾖναι περιλάμπρα καὶ κάποιος ἀξίας, διότι οἱ τοιοῦτοι στεφάνοι ἀκοίμητον κρατοῦν τὴν φιλοτιμίαν τῶν σπουδαστῶν.

Πλὴν ἡ μέριμνα μόνης τῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῆς οἰκογενείας δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νά συμπληρωθῇ κ' ἐπισημοποιηθῇ, νά εἰπωμεν ἔτσι, ἀπὸ τὴν σοβαρὰν καὶ ἐξακολουθιὴν φροντίδα τῆς πολιτείας, τῆς κοινωνίας. Ἀλλοίμονον ἂν ἀνανοηθῇ ὁ νεαρὸς μαθητὴς, ὅτι ἡ πολιτεία καταβάλλει γιγαντιαίας προσπαθείας διὰ νά βραβεύσῃ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸ ἐναντίον, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ συνετοῦ καὶ τοῦ τιμίου. Μαρασμὸς πλακόνει τὴν φιλοτιμίαν του, καὶ τότε τετέλεστα...

Πρέπει λοιπὸν καὶ ἡ πολιτεία, ὡς ἐκβαίνει τελειοδιδάκτος ὁ νεαρὸς μαθητὴς ἀπὸ τὸ σχολεῖον, νά ἔχῃ ἔτοιμον δι' αὐτὸν κάποιον στεφάνον, καὶ ἔτοιμον κάποιον βραβεῖον. Πρέπει ἡ πολιτεία νά πληροφοροῦται ἐπιμελῆστα-

τα ποῖοι οἱ διακρινόμενοι μαθηταί, καὶ νὰ βραβεύη αὐτοὺς εἴτε μὲ ὑποτροφίας (τῶν ὁποίων ὁποία χρῆσις γίνεται εἶναι πασίγνωστον...), εἴτε μὲ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, εἴτε μὲ προβιβάσμοις εἰς αὐτὴν, εἰς τὸν στρατόν· καὶ τέλος μὲ ὅλα τὰ μέσα ὁποῦ ἔχει. Καὶ ἡ κοινωνία πάλιν δὲν πρέπει νὰ μένη ἐξοπίσω εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ βράβευσιν τῆς ἀξίας τῶν μικρῶν αὐτῶν πολιτῶν.

Ἄφ' οὗ ὅλα τ' ἀγαθὰ τῶν μικρῶν τούτων μαθητῶν τῶν ἐκλεκτῶν θ' ἀνήκουν εἰς τὸν δῆμον, εἰς τὴν πολιτείαν, δὲν εἶναι, μὰ τὴν θέμιν, εἰς τὴν ὑπερβολὴν ἀδικον, ν' ἀνήκη καὶ εἰς τούτους μέρος καὶ μικρὸν τῶν τόσων ἀγαθῶν τοῦ δήμου, τῆς πολιτείας, τὰ ὁποῖα κατασωτεύονται εἰς ὅ,τι ἄχρηστον καὶ εἰς ὅ,τι ἄχρεῖον.

Εἰς μέγιστον βαθμὸν συντείνει νὰ κεντηθῇ ἡ φιλοτιμία τῶν νεαρῶν μαθητῶν, γοργὰ νὰ κινηθῇ τῶν πολιτῶν τὸ ἐνδιαφέρον, καὶ ἡ — δημοσιότης. Αἱ ἐξετάσεις τῶν σχολείων γὰρ μὴ γίνονται ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ μὲ προκηρύξεις εἰς ἐφημερίδας. Νὰ δημοσιεύωνται τὰ ὄνόματα τῶν διακρινομένων μαθητῶν· νὰ δημοσιεύωνται καὶ τοῦ δήμου, τῆς πολιτείας αἱ βραβεύσεις εἰς αὐτοὺς τοὺς διακρινομένους.

Ἄφ' ὅσα εἶπαμεν ἐξ ἀρχῆς περὶ μορφώσεως τοῦ νοῦ, περὶ διαπλάσεως τῆς καρδίας, περὶ ἀσκήσεως τοῦ σώματος τοῦ μικροῦ πολίτου ἴδου ἄπο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.
(Ἡ αὐτοαλήθεια)

Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία διψᾷ ἀνάπλασιν. Ἐὰν θέλομεν νὰ γίνῃ μία καλὴ ἀρχή, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι πᾶν ἄλλο, ὡς σπουδαῖον τυχόν θεωρούμενον, σπουδαῖον δὲν εἶναι, παρὰ τοῦτο καθ' αὐτὸ, νὰ σπεύσωμεν, μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ἄκρας στοργῆς, νὰ μεταρρυθμισθῇ τὸ ἄθλιον ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα ἐν γένει· ἰδίως ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις. Τοῦτο τῶν ἀδυνάτων εἶναι, φρονούμεν, νὰ πραγματοποιηθῇ, ἂν δὲν γίνουσι τὰ ἐξῆς.

Α'. Νὰ συστηθῶν διδασκαλοσχολαί.

Β'. Νὰ βαλθῇ ἐπάνω ἡ παρασιατικὴ καὶ μαιευτικὴ μέθοδος· νὰ καταργηθῇ ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ. Νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ἀσήμαντον, ἀλλὰ μάλιστα ὡς ἐξαγόμενον καὶ ὡς ἀπόδειξις τῆς ὡς πρέπει κατανόησεως τοῦ κειμένου ἀπὸ μέρος τοῦ μαθητοῦ ἡ καλὴ ἀνάγνωσις. Νὰ γίνῃ ἀντικείμενον φροντίδος καὶ ἡ τέχνη, ὁποῦ κατασταίνεται ἀρεστά καὶ τὰ ἀγγεῖα τῶν γραμμάτων, δίδουσι εἰς αὐτὰ

Γ'. Νὰ εἰσαχθῆ ἢ ὅλως ἄγνωστος εἰς τὰ σχολεῖα σύνθεσις ἢ ἡ ἔκθεσις ἰδιῶν.

Δ'. Νὰ εἰσαχθῆ ἡ ὀμιλουμένη γλῶσσα, δηλ. τὸ λεκτικόν καὶ οἱ τύποι τῆς νέας ζωῆς καὶ τοῦ τελειοτέρου ὄργανισμοῦ τῆς κοινωνίας· καὶ ἀξιοπρεπῶς ν' ἀποσυρθῆ ἡ παλαιὰ Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὰς αἰθούσας τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ε'. Νὰ συνταχθοῦν εἰς μίθοδα βιβλία ν' ἀπορριφθοῦν τὰ τραγελαφικὰ καὶ κακοῦργα.

ΣΤ'. Νὰ γίνῃ ἀντικείμενον σπουδαίας μερίμνης ἢ διάπλασις τῆς καρδίας. Κοντὰ εἰς τὰλλα νὰ εἰσαχθῆ πολιτικὴ κατήγησις, ὅπου νὰ διδάσκῃ ὄχι τόσον τὰ δικαιώματα, ὅσον τὰ χρέη τοῦ δημότου, τοῦ πολίτου τοῦ Ἑλλήνου. Διόλου μὲ τὰ ἦθη ἄσχετος δὲν εἶναι καὶ ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία. Διδασκομένη θ' ἀπεμάκρυνε τὸ τρομακτικόν φάντασμα τῆς χρεωκοπίας, ὅπου φοβερίζει καὶ ἐρημόνει οἰκίας, πόλεις, κράτη.

Ζ'. Νὰ θεωρηθῆ τὸ ὥραϊον ὡς τὸ διαπλαστικώτατον στοιχεῖον· νὰ συμπεριληφθῆ εἰς τὰ κύρια μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως κυρίως ἡ μουσικὴ.

Η'. Νὰ εἰσαχθῆ ἡ γυμναστικὴ.

Θ'. Ὁ δῆμος καὶ ἡ πολιτεία νὰ μὴν ἐκλαμβάνουν ὡς γελοιωδέστατον τὸ χρέος ταν ν' ἀμιλλῶνται τίς νὰ δώσῃ τὰ τιμητικώτερα καὶ προαγωγικώτερα βραβεῖα εἰς τοὺς δικαιουμένους εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἔτσι νὰ καταρτισθοῦν κατ' ἀρχὰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν πρωτευουσῶν τῶν Νομῶν. Ταῦτα, διὰ κάμποσον καιρὸν, νὰ χρησιμεύουν ὡς διδασκαλοσχοলাὶ διὰ τῶν ἐξοχικῶν δήμων τὰ σχολεῖα, ἕως ὅτου καταρτισθοῦν καὶ ταῦτα ὅπως πρέπει.

Ἄς διαδοθῆ μὲ τοιοῦτον σύστημα ἡ γνησία πρακτικὴ ἐκπαίδευσις καὶ ἀνατροφή· ἄς γνωρίσῃ καὶ ἄς συναισθανθῆ μὲ αὐτὴν καθεὶς τὰ χρέη καὶ τὰ δικαιώματά του, ὡς πολίτης, ὡς ἀνθρώπος, κ' ἔπειτα ἄς ἐρχωνται ὅσον θέλουν τὰ τάγματα τῶν ἀθανάτων τῶν Περσῶν καὶ οἱ ἱεροὶ λόγοι τῶν Θεβαίων καὶ αἱ Μακεδονικαὶ φάλαγγες καὶ αἱ λεγιῶνες τῶν Ῥωμαίων, νὰ ὑποστηρίζουν τὸ τυραννικώτερον σύστημα τοῦ κόσμου· εἰς τὴν ἄμμον θεὰ κτίζουν.

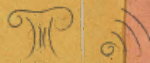
ΤΕΛΟΣ.

Σημ. Τὰ τυπογραφικὰ λάθη ὡς καὶ τὰς τυχόν παραδρομὰς τοῦ κονδυλίου θὰ τὰ διορθώσῃ ἡ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ἀναγνώστου.
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ
ΑΔ. 52.48.0022

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ